

„Мисль“ излиза всеки мѣ-  
сець. Годишната ѳ цѣна е 8  
лѣва. По-малки спомоществова-  
ния не са приематъ. Объявле-  
ния са печататъ по 20 ст. за  
всеки рѣдъ. Парѣ и всичко са  
испраща до Г-нъ П. Д. Арнау-  
довъ въ Силистра.

# М И С Ъ Л Ъ

ЛИТЕРАТУРНО СПИСАНИЕ

Партизански статии и допис-  
ки „Мисль“ не приема. Всичко  
друго, откакто са одобри, са на-  
печатва. Неупотребенитѣ рѣко-  
писи са връщатъ само ако сѣ  
придружени съ надлѣжнитѣ по-  
штови марки. Всичко напечатано  
въ „Мисль“ принадлежи на  
авторитѣ.

ГОДИНА I.

ЯНУАРИЙ 1887 СИЛИСТРА.

БРОЙ 6.

## ШИШМАНЪ МОКРИЙ

(ДРАМА ВЪ ПѢТЬ ДѢЙСТВИЯ).

### ДѢЙСТВИЕ ТРЕТО.

(Продължение отъ брой 5).

#### СЦЕНА III.

Пакъ тамъ. Затѣнтенъ край.

*Влизатъ двама исповлашени. стражари,*

1 СТРАЖАРЪ.

Туй истина ли ѳ, че съ очи си  
Ги видъ насамъ като иджтъ?

2 СТРАЖАРЪ.

Чуй, чуй, ти май невѣрвашъ нѣщо.  
Туй бѣха три жени, обвини  
Въвъ черни платове отгорѣ  
До доло, както, ако помнишъ,  
Са посѣха въвъ Охридъ наше  
Гъркини.

1 СТРАЖАРЪ.

Боже! Упази ни! (*Крѣсти са*)

2 СТРАЖАРЪ.

Стояхъ азъ правъ, подирѣниъ отгорѣ  
На коньето си; бѣхъ са вгледалъ  
Далечъ въ полето и си мислѣхъ  
За боя сутрѣ, какъ ще стане.  
Веднага свѣтва са и въ тозъ мигъ  
Съглеждамъ три жени че иджтъ.

1 СТРАЖАРЪ.

Добрѣ съгледа ли ги? Щото  
Намъ много пжти нѣкой облакъ  
Привижда ни са като мечка,  
Кат' вълкъ, лисица, като заякъ...  
Ей азъ, напирмѣръ, много пжти,  
Обтѣгнжтъ нѣйде на полето  
Кога са вгледамъ нѣйде, виждамъ,  
Ту звѣрове, каквито нѣма  
По цѣлий свѣтъ; ту старци мждри,  
Съ бради кат' папери отъ чѣста  
И бѣла вълна; ту пѣкъ, сѣкашъ,

Лѣмя крилата, огънъ рига  
И иди, иди—ще ма лапни..

2 СТРАЖАРЪ.

Ей, спри, недей са тѣй вбабява!  
Свѣткѣ са, може, двайсетъ пжти,  
И двайсетъ пжти азъ ги виждахъ,  
Че сѣ по-близо иджтъ. Азъ пѣкъ  
Нито да мрѣднж смѣяхъ—сѣкашъ  
Ми бѣха дѣволи сковали  
Краката...

1 СТРАЖАРЪ

(*Крѣсти са*)

Тѣу врагъ! Че си цапнатъ!..  
„Отъ твойта уста, въ твойта назва!“  
Верѣднощъ, таквози имѣ странно  
Напомня ли са?

*Влизатъ РАЙНА и двѣ слушници.*

СТРАЖАРИТѢ.

(*Единъ друиму*).

Гледай! Бѣгай!  
(*Избѣгватъ*).

РАЙНА.

Поспрѣте малко хора! Ний сме  
Кат' вазъ човѣци.

СТРАЖАРИТѢ.

(*Отвѣтъ*)

Тѣ ни гонятъ!

РАЙНА.

Охъ, хора глупави, страхливи!  
(*На слушницѣ си*).

Ще каже, азъ не съмъ лѣгала,  
Кога ви казвахъ, че крилата  
На моята любовъ сж ѣки  
И могжтъ лѣсно да прехвъркнжтъ  
И цѣлий свѣтъ. А тия баби!..  
О, лѣжимъ ний когато кажимъ:  
„Жепитѣ слаби сж — мжжѣтъ  
Сж силни само.“ Азъ ви казвамъ,  
Че всички сж еднакво силни,  
Кога сж силни духомъ. Ето,  
Не ний ли тѣглимъ тия мжки,  
Които мжно би претѣглилъ

И първий воинъ, говедаринъ?  
 Духътъ е силата, другарки!  
 Съсъ него стигнахме ний тука.  
 Нѣк' бжде бодъръ той у назн  
 До като свършимъ всичко. Сѣтне  
 Почивайте ви колко щете.  
 Аарона азъ ще видя!... Въ него  
 Ще вшия азъ очи си страстни;  
 Нѣкъ види той, че азъ не нося  
 Въ сърдцето си любовъ безумна:  
 Нѣк' види той, че азъ не бѣгамъ  
 Подиръ всѣй, подиръ очички;  
 Нѣк' види той, че ази въ него  
 Обичамъ смѣлий духъ, що хвърка  
 До тамъ високо, до кадѣто,  
 Не би посмѣлъ да иди даже  
 И дѣволътъ.  
 слугинитъ (*Служително клатятъ глава.*)

О, господарке!  
 райна.

Не, не! Ааронъ е сила, вихъръ;  
 Той може толкова високо  
 Да са подигне надъ земята—  
 Надъ туй блато, надъ тая тиня,—  
 Щото и ангелитъ Божи  
 Да му завидятъ. Само трѣбва  
 Да има ангелъ на земята  
 Да ходи винъги съсъ него;  
 Защото инѣкъ той ще стане  
 На свойтъ страсти буйни, грозни  
 Невинна жертва.

1 слугиня.

Тоя ангелъ—

Добрѣ го знай—ще стане жертва,  
 Прижъ по-невинна, на тѣзъ страсти.

2 слугиня.

Охъ, Райно, азъ отъ сега виждамъ,  
 Че ти ще станешъ първа жертва  
 На тия страсти, вѣвъ които  
 Си са до толкова влюбила.  
 Незнаешъ ти Аарона, кой е;  
 Съ любовни очи ти го гледашъ,  
 Но я погледай го съсъ мойтъ,  
 Погледай го съсъ тѣзъ на хорѣ—  
 (А хорскитъ очи сж върпи)—  
 И ти сама ще са оплашишъ  
 Отъ тозъ, когото сега любишъ.

райна.

Нѣк' бжде тѣй; но ази зная,  
 Че съ вѣра въ Бога, въ любовта си,  
 Азъ могъ всичко да направя.  
 Неказватъ ли, че съ вѣра може  
 И на скалитъ, що не чуватъ,  
 Да повтѣляваме, да скочатъ

Въ морето? О ще на водить —  
 Да са повръщатъ къмъ оння  
 Мѣста, отъ гдѣто тѣ извиратъ?...  
 Не! Азъ ви казвамъ, всичко може  
 Съ любовъ и вѣра—нищо нѣма  
 За насъ, женитъ невъзможно.

1 слугиня

Охъ, Боже, Боже? тука иджтъ?  
 Да са отгълнимъ, господарке,  
 (*Отгълнятъ са.*)

Влизатъ ААРОНЪ, КАРАНЪ.

ААРОНЪ.

Отъ гдѣ сж тѣ—не ги ли пита?

КАРАНЪ.

Отъ Охрида, дошле сж, казватъ.

ААРОНЪ.

Не ги ли пита, що ма вѣкатъ

КАРАНЪ.

Питахъ ги азъ, но тѣ неказватъ,

ААРОНЪ.

Туй бясове сж ти не видѣ,  
 Че тѣ сж духове и сѣнки,  
 Конто винъги смжщаватъ  
 Стражари слаби като тебѣ.  
 Върви си лягай и паспи са,  
 Че сутрѣ рано ще излизашъ  
 Не предъ момитъ-хубавици,  
 А предъ гора сѣкири, конѣя,  
 Предъ градъ стрѣли, вѣвъ ядѣ калени.

КАРАНЪ.

Ко ще и въ нѣкъла да идж!

Туй бѣха хора съ плѣтъ човѣшка,  
 Не бѣха духове, ни сѣнки;  
 Защото казватъ, мърдатъ, сжщо,  
 Каквото азъ, и ти, и всички.

ААРОНЪ.

Добрѣ, но гдѣ сж? Тукъ невиждамъ.  
 Ни дѣволъ, камо ли три жени!  
 Донесъ ги самъ тѣзъ хора чудни,  
 Отъ страхъ и въздухъ истѣками  
 Вѣвъ твоя боленъ, мръдналъ мозъкъ!

КАРАНЪ.

Отъ плѣтъ и кръвъ, кат' менъ и тебѣ  
 (*Излиза.*)

ААРОНЪ.

Азъ знамъ, той сега ще са върне  
 Потъналъ въ срамъ за туй, че вмѣсто  
 Съ жени—ще дойде съ носъ наведенъ...  
 Но туй.... какво е? тѣ вечъ иджтъ!  
 И той са хили тържествующъ!  
 Предчувствувамъ азъ нѣщо чудно...  
 Менъ въ Охридъ Райна нѣкакъ твърдѣ  
 Внимателно ма гледа... Иджтъ!  
 О, сърдце! Скоро са сковавай

Въвъ стомана, въвъ камък! кремък,  
Небий, запри, умри, стои са!...  
О, зжби, зжби сег' ми дайте—  
Сег' тв ми тръбватъ — нищо друго!..

(Замлъква напусенъ).

Влизатъ КАРАНЪ, РАЙНА, слугинитъ.

КАРАНЪ.

Това сж плътъ отъ плътъ, войводо!

ААРОНЪ.

Ти съ менъ са смънешъ, май, Каране?

КАРАНЪ.

Напротивъ, ази ти са радвамъ,  
Че имашъ либе...

ААРОНЪ

Млъкъ! Недрънкай!

(На Райна)

А ти, що щешъ въ такова време,  
Въ такава буря — я погледай —  
Я вижъ пощъта, каква е тъмна....

РАЙНА.

Отъ какъ та нѣма, менъ въ душата  
Такива ноци страшни, грозни,  
Сж се набрали триста..

ААРОНЪ.

(Подиравателно)

Е-ха-а!

Ти тѣзи ноци ги поскътвай  
Въвъ своята душа! защото  
Отъ тѣхний студъ у насъ измръха  
По пжтя много храбри момци.

РАЙНА.

Не сж таквизъ тѣзъ грозни мжки,  
Които мжчатъ ми душата.  
На никого тв врьдъ не носятъ —  
Тв можтъ само само менъ повреди.

ААРОНЪ.

Но ти една отъ тѣхъ 'ко пуснешъ  
Когато сутрѣ въ бой са впуснемъ —  
Единъ Богъ знае що ще стане  
Съсъ нашитъ войски — тв можтъ  
Да са испаятъ като псета,  
Като невиджатъ кой какъвъ е.

РАЙНА.

Единъ свѣтилникъ само трѣбва  
За да огрѣй и въ мене слънце

ААРОНЪ.

Единъ! Каране, дай ѝ триста!  
Туй слънце не е двърдѣ скжно.

РАЙНА.

Ти съ менъ са смънешъ — туй азъ виждамъ

Но помнишь ли, че ти съсъ погледъ  
Ми каза всичко, щото трѣбва  
Да потвърдишь и сега съ думи?

ААРОНЪ.

Да кажимъ — помня. (Тихо) Проклѣтия

РАЙНА.

Припомнишь ли си всичко?

ААРОНЪ. (Сърдито)

Нищо!

Непомня нищо! Ти що щешъ тукъ?

РАЙНА.

О, милый мой, недей са сърди.  
Да вържа твойтъ рани тѣжки,  
Съ косата си, дойдохъ азъ тука.  
Неискахъ азъ духътъ ти мощенъ,  
'Ко паднешъ въ боя, недай Боже,  
Да хвъркне безъ да има нѣкой  
Да го испрати съ топли слъзи.  
Въ Замѣнъ на туй ти дай ми само  
Едно — а то е — пълна воля  
Да та облчамъ, да та любя...

СЛУГИНИТЪ.

О, Боже вишний!

ААРОНЪ.

Е-хе! Хитро!..

Ще каже вие тукъ дойдохте  
Съ тѣлата си прекрасни, нѣжни,  
Като съсъ стока цариградска...

1 СЛУГИНЯ.

(Ударва го полицето).

Неказвай по-нататъкъ, куче!  
Шишманъ е тукъ, наблизо, сега  
Ще идж всичко да му кажа.

РАЙНА.

Недей го удря — ти си луда!  
Не е такъвъ той, туй азъ зная,  
Какъвто самъ са мисли.

ААРОНЪ.

Гледай

Какъвъ съмъ още: Чуй, Каране:  
Вземи тѣзъ блудници, що знаятъ  
За бълхи майсторски да баятъ  
И съ думи хитри да умаиватъ —  
Вземи ги отъ тукъ и раздигай  
Войниците и нѣка всички  
Преситятъ скотскитъ си ....

КАРАНЪ. (Прекъсва го).

Чувай,

Войводо!...

ААРОНЪ.

(Яростно). —

Азъ на тебъ казвамъ!

КАРАНЪ.

Я вижъ, тѣ всички плачатъ...

ААРОНЪ.

Нѣка!

Тѣ блудници сж, твърдѣ хитри;  
Такви-тъ сѣмъ виждамъ ази много  
Въвъ Цариградъ когато ходихъ.

РАЙНА.

О, нѣка тѣзи нощъ са вѣчно  
Протака. Нѣка мойто лице  
Заритѣ слънчеви невидятъ  
Вечъ никога. Другарки мили!  
Кадъ да идимъ ние сега?  
Какво да правимъ?.. Гдѣ сме ние?..  
Дали ще пѣкнѣ утрѣ слънце?  
Да ли за менъ ще има още  
Такова утрѣ?

1 СЛУГИНЯ,

Дръжъ са яко!

Намъ Богъ ни праща искушенъе  
Въ лицето на тозъ черенъ дяволъ.  
Бжди кат' камъкъ твърда, ягка.

РАЙНА.

Да, твърда, ягка, азъ не трѣбва  
Да бѣда мягка; твърда, ягка..  
О, Боже, Боже! Що сѣмъ сега?..

(Сяда на земята и заплаква).

СЛУГИНИТЪ.

Горко на наци глави клѣти!

(Съдатъ до нея и заплакватъ).

ААРОНЪ.

(На Райна).

Та ти не дойде ли ни въ станътъ  
Да блудствуванъ и тѣзи сѣ себъ  
Не ги ли водихъ като стока?  
Не бой са, въ станътъ нѣма други  
Съ такава стока да трѣгуватъ.  
Сама ще си — печалба харна  
Ще имашъ — въ туй та увѣрявамъ.  
Въвъ нашия станъ дошли сж само  
Таквисъ, що сѣ вино и ракия  
Трѣгуватъ; а такива нѣма,  
Които хора да продаватъ.  
И ето азъ ти воля давамъ:  
Трѣгувай въ станътъ тайно, явно,  
И както искашъ, само болѣстъ  
Между войниците непуцай..  
Защо ма толкозъ тѣжо глѣданъ?  
Каква е тѣзъ дълбока мисль,  
Която виждамъ, че са вне

Надъ туй чело, което, зная,  
Че много млади, но безумни  
Момчетата може да полѣже?  
Да тѣй: ти болѣсти не трѣбва  
Да пуцашъ въ моитѣ войници.  
Защото инѣкъ, като висинишъ  
На нѣкой джбъ, а тукъ на близо  
Отъ грѣмъ единъ попаленъ има —  
Тогдава нѣма ти помогнатъ  
Нито челото чисто-бяло  
Нито косата, за която,  
Ти можешъ каза: „сѣ страсти диша“,  
Тогдава нѣма ти помогнатъ  
Нито очитѣ черни, даже  
Гърдитѣ дѣвственни ще малко  
Да ти послужатъ въ полза

РАЙНА

(Тихо),

Сега

Ти воля дай ни да си идимъ.

ААРОНЪ

Вървете си! А ти Каране,  
Раздигай всичкитѣ войници:  
Нѣкъ, правятъ сѣ тѣхъ каквото искатъ,

1 СЛУГИНЯ

Порѣза сжща, господарке!  
Да си вървимъ, че тукъ е страшно.

2 СЛУГИНЯ

Да бѣгаме, че тукъ устата  
Меришатъ на сжщи гробове.

РАЙНА

При она джбъ, другарки мили  
Отъ грѣмъ попаленъ — тамъ ще пусна  
Азъ котвата на своя корабъ  
Изгний, разсипанъ, безъ да види  
Бръгътъ, къмъ който бѣше трѣгналъ

(Излизатъ)

(Мълчанне)

КАРАНЪ

(Настойчиво)

Войводо, я, кажи ми ти менъ:  
Какво направи сѣ тѣзъ дѣвойки?  
Какво говори ти одева?  
Кажи ми: да не би да спѣше?  
Кълнъ са, азъ и сега мисля,  
Че всичко туй бѣ сѣлъ, магия,  
Или нѣкъ дьяволко видение.

(Енергически)

Кажи ми: ти какво направи?

ААРОНЪ

Това що трѣбване да сторя!

КАРАНЪ

Това което даже дьяволъ  
Неможеше да стори!

ААРОНЪ

*(Престорно въ село)*

Каж ми: кой е по-искусенъ  
На пакости и проклѣтти:  
Човѣкътъ или сатаната?

КАРАНЪ

Незнамъ азъ много да разсъждамъ;  
Но знамъ добръ, че туй, което  
Направи сега, прѣди малко,  
Неможеше го стори даже  
И най-последния развратникъ.

ААРОНЪ

Ще каже, азъ съмъ, споредъ тебъ  
Последния архипразвратникъ?

КАРАНЪ

Такъвъ, какъвто са показвалъ  
Да беше, вървай ми, войводо,  
Не бихъ ти казалъ нито дума..  
Ти твърдѣ смѣло си играешъ  
Съ сждбата си, съсъ себъ самий:  
Ти бунтъ си дигналъ въ себъ страшенъ,  
Ти салъ съсъ себѣ си враждувашъ,  
Ти самъ са тъпчешъ... О, войводо,  
Бжди такъвъ, какъвто въ сжщностъ  
Та знамъ, че си...

ААРОНЪ

Мълчи, не искамъ  
Да слушамъ по-вече — върви си!

КАРАНЪ

Войводо, моля та, върни я,  
Каж и поне двѣ-три думи,  
Съ които малко да загладишъ  
Слѣдитъ грозни въ умътъ дѣвственъ,  
Отъ твойтъ хули безиримѣрни.  
А тия хули, съсъ които  
Я ти обсипа...

ААРОНЪ

Млъкъ, ти казвамъ!  
Защото инкъ — глѣдай тука:  
Лакжтъ е ягкъ, стрѣлата — ядна,  
И тебъ тука та простирамъ  
Кат' мърша никому ненуждна.

КАРАНЪ

Войводо, чуй...

ААРОНЪ

Върви си лигай!

КАРАНЪ

Войводо..

ААРОНЪ

*(Отива си лжжтъ)*

Махвай са, ти казвамъ!

КАРАНЪ

Да бжде; но е тѣжко, тѣжко  
Войводо! Тѣжко е да гледашъ  
Такъвизъ неправди.. Сбогомъ, сбогомъ!

*(Излиза.)*

ААРОНЪ

Защо не мож да забравя  
Въздишкитъ на тия нѣжни  
Гърди? Защо въ уши ми още  
Шумятъ космитъ и вълнисти?  
Защо въвъ мрактъ са рисуватъ  
И сега още тия дѣтски  
И нѣжни устни, по които  
Тъче, си мислишъ страсть и сладость...

*(Пристѣхва.)*

Е-хе, преструевитъ въ женитъ  
Такива злини са бодливи,  
Покрити съ цвѣтъта миризливи,  
Щото и дявола да дойде,  
И него лесно ще накаратъ  
На бялото да каже черно,  
На черното пъкъ бяло.. Хе, хе!  
На колко съмъ години ази!

*(Разлежда си лжжтъ)*

Готовъ е лжжтъ, тетевата  
Нагрѣта толкозъ силно, щото  
Едвамъ на сила я обтягащъ;  
И тѣзъ стрѣла, калена трижди  
Въвъ ядъ отъ гущери зелени —  
Дали и сега, ако Господъ  
Ми пратеше Шишмана нѣйде  
Неще посмѣе да го прати  
На оня свѣтъ, при кмета? Или  
Ржката пакъ би умалила,  
Или лжжтъ би пакъ са хлѣзналъ  
И би падналъ като орждѣ,  
Безъсилно за такъвзи подвигъ?  
*(Въ дното на сцената са показва Шишманъ  
мърничъ тѣмотата и калта)*  
Но кой е тамъ? Тамъ що са движи?

*(Мърчи)*

Това Шишманъ е, или сънка..  
Но, сѣ едно, управий лжка —  
Стрѣлата всичко ще извърши,  
Прѣди очитѣти да сръщиятъ  
Челото грозно, набраздено  
Съсъ бръчки старчески, но страшни,  
И тукъ таме слѣди дълбоки  
Отъ мечове.. Не, не! не е туй  
Шишманъ, туй дяволъ е, туй врагъ е!  
Удри небой са.. Подиръ него  
Давида лѣсно ще расправимъ,  
А Мосето, неще осѣти  
И дявола кога го махнж.  
Тъгли! Но Чакай.. Малко мисль  
Не е излишна.. Време има.

ШИШМАНЪ

*(Отъ далечъ насочва копчето си)*

Кой врагъ ще е тозъ тамъ що сочи  
Къмъ менъ стрѣлата си? (Вика).

Хей, чувай!

Ти кой си тамъ, и що са пѣчишъ  
Съсь своя лжкъ? Кажи ми, кой си?  
Ули стрѣли! но знай, че скжпо  
Ще ти платятъ за мене мойтъ  
Дружини вѣрни — нито кжсче  
Отъ тебъ ще найде твойта майка.

ААРОНЪ

(На себъ си)

Пророчеството му е точно  
(Вика)

Стрѣлата ми е отрѣдена  
Да бие врагове, несвой.

(На себъ си)

Въвъ боя ше та питамъ ази..

ШИШМАНЪ

(Излиза на сцената)

Ще каже, ти си буденъ вече.  
Добъръ войникъ! Добро ти утро. —

ААРОНЪ

Далъ Богъ добро. Днесъ май ще има  
Да свършимъ работа не малка  
(Чуватъ са роговетъ на различнитъ дружи-  
ни. Вслушватъ са)

ШИШМАНЪ

Отъ толкозъ рано да са дигнатъ  
Дружинитъ! Това е чудно.

ААРОНЪ

Одеве видехъ, че горѣше  
Върлината, обвита съ слама.

ШИШМАНЪ

Върви си въ станътъ. Ето иди  
Единъ отъ твоитъ войводи,

Влиза КАРАНЪ

ААРОНЪ

А-ха, Каране, що са случи?

КАРАНЪ

Въвъ станътъ ви очаква Кракрасъ,  
Въвъ Срѣдецъ нѣкаква си глъчка  
Са чува. Всичкитъ дружини  
Сж вече на кракъ и само чакатъ  
Да кажешъ — и задружно всички  
Да иджтъ връзъ стѣнитъ градски.

ШИШМАНЪ

(Прѣзъ смяхъ)

Туй хитрости, сж стари, байно!

Дай знакъ на всички да мируватъ.

Въвъ вашый станъ ли й Кракрасъ казвашъ?

КАРАНЪ

Да, въ наший

ШИШМАНЪ

Да идимъ и ние.

(излизатъ)

## ГЛОБО О ПЪЛКУ ИГОРЕВЪ

### Песень Ъ

(Продължение отъ Брой 5).

О, Божане,

Словю стараго времени!

Абы ты сіа пазьки щекоталъ,  
Скача славию по мысленъ древъ,  
Леталъ змолмъ подъ облакъ,

Свеналъ славы оба полы сего времени,  
Рица въ тропъ Трояню  
Чрезъ полъ на горы.

Пѣти было пѣсъ Игоревъ,  
Того (Олга) внѣкъ.

Не вѣрм соколы занесе чрезъ полъ ширѣкалъ  
Галици стады вѣжатъ кз Доиъ великомъ:

Чили възпѣти было,  
Бѣшей Божне, Вселесовъ внѣче:  
Комони ржѣтъ за Сзлоу;  
Звенить слава въ Кыеве;  
Трѣбы трѣбать въ Новѣградѣ;  
Стоать стази въ Пѣтивлѣ.

Игоръ ждетъ мила брата Ксесолода:  
И рече емъ Бѣй-Тѣрз Ксесолодъ:

„Одинъ вратъ, одинъ свѣтъ

Свѣтлый ты Игорю!

Оба свѣтъ Свѣтиславличъ!

Сѣдлай брате, свои брѣзын вомони,

А мои ти готови,  
Осѣдлайи въ Кѣрька на переди.

А мои ти кѣрлани свѣдоми кз мети,  
Подъ трѣбами повити,  
Подъ шеломи възлелѣканы,  
Конецъ копѣ възскрѣмлені!

Пѣти имъ вѣдоми,  
Жрѣгы имъ знаеми,  
Лѣци въ нихъ напряжени,  
Тѣли отворени,  
Савли изострени;

Гами скачють акы сѣрѣи влѣцы въ полѣ,  
Ищѣчи себѣ чти, а Кнѣзю славѣ.“

Тогда възстѣпи Игорь Кнѣзь въ златъ  
стремень

И поѣха по чистомъ полю.

Солнце емъ тѣмоу пѣтъ застѣпаше;  
Нощъ, стонѣщи емъ грозозю, птичь зѣбди

Свистъ звѣринъ въ стази;  
Дневъ кличетъ врѣхъ дрека:  
Белитъ послашати  
Земли незнаемѣ —  
Блзѣ, и по морю,  
И по Сѣлю, и Сѣрожѣ, и Корсѣню,  
И тѣвѣ, Тъмѣтораканьскій блзванъ.

А половци неготовалин дорогамъ  
Повѣгоша къ Донѣ великомъ;

Крычатъ тѣлѣгы полѣноцы,  
Рци леведи роспѣни.

Игорь къ Донѣ вѣи ведетъ;

Уже во бѣды его пасетъ птицъ;

Подобно влзци грозѣ взсржатъ по арѣгамъ;  
Орали клектомъ на кости звѣри зовѣтъ;

Лисици брѣштъ на чрѣленѣ циты.

О, Рѣскаѣ землѣ,  
Уже за Шеломанѣмъ еси!

Длзго. Ночь мркнетъ,

Зарѣ свѣтъ запада,

Мзгла полѣ покрыва,

Щекотъ славѣй сѣпе,

Говорѣ галичѣ сѣбѣн.

Рѣсичи великаѣ полѣ

Чрѣленѣи щиты прегродиша,

Ищѣчи сѣвѣ чти, а Кнзю славѣ.

(Сѣбѣнѣ).

## ЦИГАНИ \*).

(Отъ Пушкина)

Цигани въ шумѣи тѣлпи  
По Бесарабиѣ са скитатъ.  
Тѣ блзко край рѣката  
В'шатритъ си сѣдрани ношуватъ.  
Вѣселѣ е тѣхнѣи конакъ,  
И миренѣ е сѣня имъ подъ небо.

\*) Въ Европа за дълго незнахъ произхождение-то на циганитѣ и мисляхъ, че тѣ сѣ излѣзли отъ Египетъ. И сега даже, ъмѣйкой страни ги наричатъ египтини. Английскитѣ пътешественици разрѣшиха всички глѣдъ недоумения. Доказано е, че циганитѣ принадлежатъ на прирѣнната, отъ индийцитѣ, каста — п а р и а. Языка имъ и това, което може са нарече тѣхна вѣра, даже чѣртитѣ на лицето и палина на тѣхното жевѣние сѣ вѣрни доказателства на това. Тѣхната сѣрвѣзаностъ къмъ дивата волностъ, обезпечената бѣдностъ вѣскадѣ надви мѣркитѣ зети за преобразуванѣето на тоя празенъ животъ на тѣя скитници. Тѣ са скитатѣ изъ Русѣи, както и въ Анѣзѣи, мѣжетъ сѣ занимаватъ съ занаяти, необходими за пѣрвитѣ имъ и отрѣбноети, търгуватъ съ конѣе, разиграватъ мечки, лжжатъ и крадѣтъ; женитѣ сѣ занимаватъ съ врачювание, пѣяние пѣсени и играение хоро.

Мѣжду колелата на колата,  
Полузакритъ сѣтъ чергата,  
Огания гори; около му семейството  
Готви вечера; а в' полето  
Конѣ пасѣтъ; задъ шатрата  
Лѣжи свободно мечката.  
Всичко ѣ живо по-срѣдъ степта:  
Мирнитѣ грижи въ семействата  
За приготвяние въ сутрѣшний пѣтъ,  
И женскитѣ пѣсени, и дѣтския вѣкъ  
И звука на походния чукъ.  
Но ето, че надъ табора скитнически  
Дохожда сѣнливото мѣлчание,  
И чува са в' тишината степна  
Само кучи лай, копеки цвиления.  
Наврѣдъ огнѣоветѣ изгасватъ —  
Настана тишина, луната свѣти  
Сама отъ небесната височина  
И тихия таборъ освѣтява.  
Сал' в' една шатра старецъ е буденъ;  
Той прѣдъ загаснѣлий оганъ стои,  
Згрѣтъ отъ послѣдний му жаръ,  
На доло изъ степта гледа,  
Къмъ закривенѣи проходъ,  
Неговата щерка млада  
Отишла в' полето на расходъ.  
Тя привикнала отъ малка в' свобода,  
Тя ще дойде; но вѣче ношъ,  
И ето мѣсеца ще са скрива  
В' далечния небесенъ облакъ;  
Земфира я пѣма; на огания истива  
Бѣдното есте на стареца.

Но ето я. Подири ѣ, отдалечъ,  
Въ степта, младъ мома къ върви;  
Той на циганитѣ ѣ непознатъ.  
„Татко мой, каза момата,  
Водя гостъ, тамъ задъ ратлината,  
Въ пустинята го намѣрихъ  
И в' табора да ношува го доведохъ.  
Той иска да жпвѣѣи като насъ;  
Него го закона прислѣдва,  
Но азъ ще сѣмъ другарка негова.  
Името му ѣ Алеко; той е  
Готовъ всѣду подирѣ ми да слѣдва.“

## СТАРЕЦА.

Радвамъ са, Остани до сутра  
Подъ покрива на нашта шатра.  
Или стой при насъ, дълѣи участѣи ни,  
Както искашъ. Азъ сѣмъ готовъ  
С' тебъ да дѣля и хлѣбъ и покривъ.  
Бѣди нашъ, в'участа ни привикни;  
Презри бѣдностѣи и волята;

А утрѣ щомъ са разсъмни  
С' насъ ведно трѣгни;  
Захвани заваята ми обични —  
Кови желъзото, или пѣй пѣсни  
И селата с' мечката обхождай.

АЛЕКО.

Азъ оставамъ.

ЗЕМФИРА.

Той ще ѝ мой:  
Кой може го отъ мене, прогони?  
Стана кжсно... Мѣсеца залъзи —  
Полята са покриха с' мъгла,  
И сѣня неволно ма кани..

Сѣмна са. Стареца тихо ходи  
Около палатката млъчелива.  
„Стани, Земфино, слънцето изгрѣва,  
Сабуди са, гостенино, дойде врѣме!  
Оставете леглото на глестотията.“  
И с' шумъ се расбуждатъ хората;  
Шатритъ збрани; талигитъ  
Готови да трѣгнатъ в' нѣтъ;  
Всички в'едно се дигатъ нето,  
Че тѣлната върви прѣзъ полето.  
Къшаритъ, въпредисачени кошници,  
Носятъ играющитъ дѣца;  
Мжже, момци, жени девици;  
И старъ, и младъ подире имъ върватъ,  
Викътъ, шумътъ, циганскитъ припъви,  
Мечешкия ревъ, на сепжаритъ ѝ  
Нетърпимото дръканне,  
На дрипавитъ облека цѣстротата  
На дѣтцата, на старцитъ голотата,  
Кучешкото лаение и вияние,  
Разговора скрипакъ на талигитъ,  
Всичко диво, бѣдно, разгласено,  
Но все пакъ живо развеселено.  
Всичко туй е чуждо за насъ глзори,  
Тѣй чуждъ е за насъ тоя животъ  
Както разнообразитъ пѣсни за робѣтъ.

Замислено младия гледаше  
На опустялата вече равнина,  
И на скѣрбта си тайната причина  
Да истълкува не смѣеше.  
С' него е чернооката Земфира,  
Сега е свободенъ, не живѣй в'свѣтъ,  
И слънцето въсело надъ тѣхъ  
С' дпевната си свѣтлина свѣти;  
Защо тогава младия тренери,  
Какви грижи го морятъ?

Птичката Божия незнае  
Ни грижи ни трудъ  
И безъ шумъ си прави  
Ѣдното гнѣздо;  
Въ дългата нощъ наклончета дрѣми;  
Красното слънце, кат' изгрѣе,  
Кат' че чюе гласа Божий,  
Тя се стрѣске и занѣе.  
Подиръ пролѣтъ, хубавата природа,  
Горѣщото лѣто ще примине  
И магла и лошо врѣме  
Есенъта ще ни донесе:  
Тѣжко ѝ горко на хората;  
Птичката в' отдалеченитъ страни,  
В' топлия край, задъ синѣното море,  
Ще прифрѣкне до на пролѣтъ.  
Както безгрижната птичка,  
И той е прелѣтенъ изгнанникъ,  
Постоянна кжща не знаеше  
И въ нищо не привикваше.  
Пѣтя му бѣше на всѣкадъ —  
Вредъ бѣше нощното му прѣдвратие;  
Кат' са събуди сутрена, деньтъ си  
Отдаваше въ Божията воля  
И въ живота му неможеше безпокойствие  
Да смути заспалото му сърдце.  
Него, по нѣкога, с' вълшебна сила  
Го дразнеше далечна звѣзда,  
Неотчаквано раскопъ, разговори  
По нѣкога му са явяваха;  
И грѣмъ често оглушаваше  
На младия главата;  
Но той безгрижно подъ бурата,  
Като подъ ясното небо си спеше,  
И живѣеше безъ да признава властѣта  
На коварната и слѣпа сѣдба;  
Но, Боже, страститъ какъ си играяха  
Съ послушната му душѣ!  
С' какво вълнение са търкаляха  
В' измѣченитъ му гърди!  
Отдавна ли и за дълго ли са смириха?  
Почакай: тѣ щѣтъ са събуди.

ЗЕМФИРА

Кажи ми, другарѣю, на ли тѣжишъ,  
За това, що си изгубилъ за всѣгда?

АЛЕКО.

Какво съмъ изгубилъ азъ?

ЗЕМФИРА.

Ти разбирашъ:  
За съотечественници, за градъ.

АЛЕКО

Защо да жали? Ти ако би знала,

Ти ако би си въобразила  
Неволята на задъшните градове!  
На купове хората въ градската ограда  
Не могат да дишат утрешната про-  
хладъ,

Тамъ, отъ миризмитъ на ливадитъ,  
Любовта са срами, мислитъ са гонятъ,  
Съ волята си търгуватъ,  
Главитъ си прѣдъ идолитъ наводятъ  
И пари ведно съ вериги искатъ.  
Какво съмъ изгубилъ? измѣна въ въл-  
неніето, —

Въ присждата на прѣдразсжданието  
В' безумното гонение на тълпата,  
Или в' блистателния пазаръ.

ЗЕМФИРА

Тамъ има голъми палати,  
Тамъ има разноцвѣтни келими,  
Тамъ има веселба, пирове шумни  
И облѣкла толкозъ богати!

АЛЕКО.

Какво сж шума, въселбитъ градски?  
Гдѣто нѣма любовъ, тамъ нѣма въселба;  
А момитъ?... Колко по-хубава си ти  
И безъ тия скъпи облѣкла,  
Безъ маргаръ безъ нанизи!  
Не са сумняй, върна другарко!  
А азъ... едно е мойто желание —  
Съ тѣб' да дѣля любовъ и всичко  
Въ доброволното си изгнание.

СТАРЕЦА.

Ти на обичашъ, макаръ роденъ.  
В' срѣдъ богатий народъ;  
Но на всѣкого е мила свободата,  
На тозъ, който в' глезотитъ е отрасналъ  
Ний имаме едно предание;  
Нѣкого единъ царъ билъ проведенъ  
На врѣме при насъ въ изгнание.  
(Азъ напредъ знаехъ, но забравихъ  
Сега неговото название)  
Той бѣше на години старъ,  
Но младъ, бръзъ въ незлобивата си дума  
Добрѣ пѣше, чуденъ даръ  
Гласа му бѣ на водното шумтение  
подобенъ.

И всички го бѣха обикнали него;  
Той по бръговетъ на Дунава живѣлъ  
Не обидявалъ той никого —  
Хората съ расказитъ си пѣлиаваха.  
Отъ туй той нищо друго не знаеа,  
Слабъ и страховитъ билъ кат' дѣте;

„Мисль“

Чуждитъ хора му ловяли  
Животни и риби въвъ своитъ мръжи;  
Когато бистрата рѣка замръзнала,  
И зимнитъ бури заревали  
Тогава стареца покривали  
Съ свойтъ вълнести кожухи;  
Но той къмъ работата на живота тѣжка  
Никакъ неможе привикна;  
Скиталъ са истиналъ и блѣдеа,  
И казвалъ, че разгневений Богъ  
Го наказвалъ за едно престѣпление,  
И чакалъ вечъ своето избавление.  
Нещасния! Скърбѣлъ той,  
По бръговетъ на Дунава кога ходялъ;  
И горчиви сълзи проливалъ,  
За града си кат' помислялъ.  
А прѣдъ смъртта си порѣчалъ  
На югъ да пренесхъ  
Неговитъ скърбящи кости  
Защото и следъ смъртта въ чуждия край,  
Не ще сж спокойни гости.

АЛЕКО.

Ето сждбата на твойтъ синове  
О, Римъ, о, храмна държава!  
Пѣвецъ на любовта, на Боговетъ,  
Кажми ми, що е туй, слава?  
Гробно ехтение, похваленъ гласъ,  
Звукъ, който минава отъ род' в' родъ,  
Или в' прѣдвратіето на тъмната шатра  
Въ дивия цигански расказъ.

Приминаха двѣ лѣта. Се тѣй ходятъ  
Циганитъ въ мирни тѣпли;  
На всѣдѣ, както и отнапредъ намиратъ  
Гостоприемство и покой.  
Кат' презря на просвѣщеніето оковитъ,  
Алеко е свободенъ, като тѣхъ;  
Той безъ съжаление и грижи  
Прѣкарва скитнически днитъ.  
Се си е той, се в' това семейство;  
Не мисли за първитъ години.  
Той привикна на занаята цигански;  
Той обикна тѣхнитъ нощни легла,  
Тѣхното вечно стоение,  
И бедния имъ звученъ езкъ.  
Мечката, косматий гостъ  
На неговата шатра,  
При молдованина на двора,  
Прѣдъ тълпата предпазлива,  
Тѣжко скача и реве  
И докачителния си синджиръ гризе.  
Опрянъ на скъпата си тояга

Стареца, лениво, бие даарето,  
Алеко с' пѣсни мечката разиграва,  
Земфира собира подаракъ;  
Настане нощъ, тѣ се трима  
Варятъ своето есте;  
Стареца засни всичко е в' покой...  
Въ шатрата тихо и тъмно става.

Стареца на утренното слънце грѣе  
Истиналата си вече кръвъ  
Въ леглото дщеря му пѣе за любовъ  
Алеко я слуша и бледнѣе

ЗЕМФИРА (*пѣе*).

Старъ мжжо, грозний мжжо,  
Коли ма, печи ма:  
Азъ съмъ твърда, не се боя  
Ни отъ ножа, ни отъ огнь.

Азъ та ненавиждамъ  
Азъ та вечъ презирамъ  
Азъ вечъ другото любя  
И въ любовъ умирамъ

АЛЕКО.

Мълчи! Менъ пѣснитѣ ми дотъгнаха  
Азъ дивитъ пѣсни не обичамъ.

ЗЕМФИРА.

Кат' не обичашъ, менъ що ми е!  
Азъ пѣснитѣ за менъ си пѣя.

„Коли ма, печи ма;  
Неща кажа нищо;  
Старъ мжжо, грозенъ мжжо,  
Неще го узнаешъ

Той в' пролѣтнитѣ дни е  
По горъщъ отъ лѣтнитѣ;  
Кѣкъвъ младъ и кѣкъвъ смѣлъ е!  
Какъ ма той обича!

Какъ си го азъ милвамъ  
В' тишината нощна!  
Какъ са смѣемъ драма,  
На твоята старостъ!

АЛЕКО.

Мжлчи, Земфиро, азъ съмъ доволенъ...

ЗЕМФИРА.

Тѣй ли разбирашъ ти моитъ пѣсни?

АЛЕКО.

Земфиро!...

ЗЕМФИРА.

Да са сърдишъ си волень  
Азъ пѣсента за тебъ пѣя.  
(Излиза и пѣе: Старъ мжжо и пр.).

## СТАРЕЦА.

Помни, помни: тая пѣсень  
В' наше врѣме е скроена;  
Отдавна са, за забава,  
В' свѣта пѣе тя отъ хорта.  
Кат' ходяхъ въ степта Когоула  
Нея, искусно въ зимната нощъ  
Пѣяше моя Мариула,  
Когато щерка ми люлъеше.  
В' ума ми, миналилъ лѣта,  
Часъ отъ часъ, ставатъ по тъмни;  
Но скрила са пѣсеньта  
Дълбоко въ памѣтъта ми.

(Слѣдва).

## За проявленията на духовния животъ, въ отношение къмъ всичкитѣ способности.

Отъ (?)

Превелъ

II. Драгулевъ.

## Указания на тия проявления.

(Продължение отъ брой 4-й)

### Членъ 3.

За душевнитѣ болѣсти.

Запознавание, причинитѣ и раздѣленieto на душевнитѣ болѣсти; болѣсть на ума, болѣсть на сърдцето, болѣсть на волята, състоянието на душата въ врѣме на тия болѣсти, лѣкуванието имъ.

Вече нѣкои сънувания и лунатизма сж слѣдствие на растроенното състояние на човѣка; но има проявявания на душата и не въ сънъ, а въ бодро състояние, които се отклоняватъ отъ нормалната ѣ дѣятелностъ. Такива проявявания се наричатъ болѣсти на душата, по разбиране болѣститѣ на тѣлото. Понеже душата е сжщество духовно, то ний не можемъ да си представимъ, по какъвъ начинъ може да се разстройва; по тая причина за първа причина на разстройството на нашата дѣятелностъ ся почита разстройството на мозъка и първната система, което пренятствува на нормалната дѣятелностъ на душата или самото силно покоряване на висшата нервна система на низската. Това покоряване го произвеждатъ силнитѣ сърдечни потрясения, силнитѣ страсти, бдението или стѣсняванието на свѣстѣта, чрѣзмърно-

то напругане на умът, невъздържанието, разпуктването прирожденното предрасположение. Отъ тия, произтича множеството на душевните болести, които могат да се раздѣлятъ на: *болестъ на ума, болестъ на сърцето и болестъ на волята.*

Къмъ болеститѣ на умътъ ся отнасятъ умоизстуженнето и безумството. За основание на *умоизстужението* служи чръзмърнатата дѣятелностъ на въображението; неговитѣ мечти ся прѣдставляватъ на болнитѣ като истиностъ и управляватъ дѣятелността на неговитѣ сили; въображението му преувеличава всичко, което му се представя, представлява му отсъждающитѣ лица и прѣдмети и най много това, което го е занимавало, тъй щото, той живѣе въ мѣрътъ на свойтѣ мечтания. *Безумството* състои въ неестественното сжждение за предметитѣ; таково сжждение произхожда не отъ погрѣшки, но отъ разстройството на разсѣдка, така щото болниятъ сжди (другояче), превратно или за единъ само предметъ или за много — или за всички — и напълно е увѣренъ въ правилността на своето мисляние. Не рѣдко почти болниятъ има превратна увѣреностъ касателно собственото лице; той или бива занимавъ съ планове и измислюване сръдства къмъ изпълнението имъ — *иолтсенъ*; или си въображава, че той е открилъ нѣщо, което не може да се открие — *слисанъ* (исхвъркналъ му умътъ); или си преписва нѣкакви особенни услуги, достоинства и отношения въ обществото — *сумашедний* (качикъ).

За болести на сърцето са считатъ *ипохондрията* и *меланхолията*. За признаци на *ипохондрията* служатъ силнитѣ притѣснения и тъжки болести, тъй щото ипохондрика често привиква лѣкаря, но не му се довѣрява на искуството, обръща внимание само на близката смъртъ. Макаръ че такава дума е преувеличено представление на въображението, но тя наистинна довежда до смъртъ. Меланхоликътъ не взима участие въ никакви радости; той е занятъ съ едни печални представления и дири уединение. Меланхолията произхожда отъ нещастията, отъ голѣмитѣ нужди и опасности, отъ въображаеми бѣдствия; но все пакъ, меланхолика дѣйствува съ разсѣднелостъ.

Случва са такава прилика въ желателната способностъ, щото човекъ въмѣсто

любовъ, що е оказалъ на нѣкои лица, наченва да ги ненавижда и дири случай да ги погуби. Това е *мания*. Тя се искава или въ *бѣсъ*, въ непреодолимо, съпровождано съ съзнание, стремление да убива хора, или съ *смиртоуеистовство*, което се съпровожда съ разстройство на душата, съ липсване отъ самосъзнание. Такъвъ иска да истреби всичко, каквото срѣщне даже и себе си.

Въ врѣме на всичкитѣ тия болести, душата се намира въ състояние, противно на нейното нормално положение. Характеристическата чертъ на таково неестественно състояние е несвободността. Тукъ не се унищожава никаква способностъ, толкова повече на самиятъ духовенъ животъ, а само са разстройва гармонията на духовния организмъ; способноститѣ на душата не се нахождатъ въ естествено отношение помежду си, за това не могатъ да дѣйствуватъ тъй, както дѣйствуватъ при гармоническо отношение; преобладаването отъ една способностъ, разстройството на органитъ на дѣятелността на други, произвежда неестественностъ въ душевната дѣятелностъ; по тая причина, въ бѣднитѣ са съглежда тѣпоумие, изгубване мислението и паметъта, но никога не се изгубва разсѣдка. Въ врѣме на нѣкои болести биватъ свѣтли междуврѣмия и тогава болниятъ е свободенъ отъ припадѣли. Състоянието въ болести е еднакво съ състоянието въ сънътъ и дѣйствията на болнитѣ сж сънувания, които са изразяватъ на дума и дѣло. Съ исчезнованието на върното самосъзнание и свободата, въ болнитѣ силно дѣйстватъ нискитѣ способности — въображението и чувственността, по причина на раздражението тѣхнитѣ органи. Въображението премесва външнитѣ впечатления съ вътрешнитѣ помисли и съ свойтѣ мечти, тъй щото на болниятъ се явява особенъ ходъ на нещата, който е отдалеченъ отъ естествениятъ и душата става жертва на тия мечти. Отъ раздражението на нервитѣ ставатъ силни въспламенявания, бързи движения, потокъ отъ думи, но всичко това не се управлява отъ умътъ.

Нѣкои отъ душевнитѣ болести, особено продължителнитѣ и произходящитѣ отъ прирожденно предрасположение сж неизлѣчими; но по голямата частъ отъ тѣхъ сж излѣчими. Сръдствата за лѣкуване бо-

леститъ на душата сж тия: а) исправлението устройството на тѣлесниятъ организмъ; б) приспособяване обръщенията съ болниятъ къмъ неговото състояние; в) приучването къмъ правилностъ и порядъкъ въ живота; г) отдалечаване отъ мѣстата и предметитъ, които възбуждатъ болестъ; д) занимаване болниятъ съ предмети, които му доставятъ удоволствие и пр.

#### Членъ 4.

*За различието на човѣцитъ по умътъ и сърдцето.*

*Происхождение на въпроса, причинитъ на различието: а) различието на тѣлесната организация, б) възрастта в) темперамента, възпитанието, общественитъ постановления, елиията и климатътъ.*

И състояние на здравитъ проявления на душата въ различнитъ лица не е еднакво; има голямо различие у хората по способнитъ на душата, но отъ кадъ е това различие? Ако душата, у всичкитъ е еднакво сжщото духовно, то защо не сж еднакви всичкитъ наши дѣйствиа? Найъ първо ще забѣлѣжимъ, че разликата на човѣцитъ съвсемъ не е такава, щото да би било възможно да ся мисли за сжщественитъ различия на душитъ; душата е еднаква въ всичко, но нашето развитие, по различни причини, не у всички е еднакво.

По напредъ ний забѣлѣзахме, че душата се намира въ тѣсна свѣръзка съ тѣлесниятъ организмъ, че последниятъ служи за органъ на нейното проявяване. Но отъ Физиологията ся знае, че човѣцитъ ся различаватъ по устройството въ организма, не съществено, а относително, тъй щото, всѣкий ся отличава единъ отъ други. Големината на органитъ, тѣхната живостъ, взаимнитъ имъ отношения въ разни човѣци сж различни. Очевидно е, че тая разность трѣбва да има свойтъ слѣдствия; при свършенъ органъ и дѣйствието е съвершенно, а при недостатъченъ органъ е противното. Обаче това не е и така, както утвърдява системата на Галии, по която система на всяка способностъ и наклоностъ ся дава особенъ органъ. Тая система не се е потвърдила отъ опита.

И при еднакви организации постъпнитъ ходъ на развитието на силитъ произвѣжда различие между хората. Това разли-

чие състои въ туй, че способнитъ на душата дѣйствуватъ по слабо или по силно. Въ дѣтинския възраст ся забѣлѣзватъ само расположения къмъ дѣятелностъ — способнитъ, като че сж записани въ чюствеността. Въ юношеския възраст, дѣтскитъ расположения ся видоизменяватъ; тукъ господствува въображението и юношата ся стреми къмъ идеалното. Мъжътъ е наученъ отъ опитътъ, вмѣсто въ мечтанията, да се стреми къмъ полезното и постоянното; макаръ страститъ тукъ и да получаватъ найголяма сила, но тий се крѣпятъ отъ умътъ и волята. Старческия възраст е възраст, който понижава духовната дѣятелностъ; обаче слабостта тукъ е слѣдствие отъ напруганата дѣятелностъ въ юношеский и мжжеский възраст. Такова различие каквото иматъ особнитъ лица иматъ и цѣдитъ народи.

Развитието на душевнитъ способности прибрзва или закѣснява отъ личнитъ свойства на човѣка или отъ неговия темпераментъ. Подъ името темпераментъ ся разбира особеността на лицето; другоиче се нарича сложенне или природа (естество). За основание на темперамента служатъ особенитъ природни свойства на на организма въ устройството на твърдитъ и водни части на тѣлото; отъ това въ душата, по тѣсното нейно свѣръзване съ тѣлото, произхожда особено приемване на раздражението и въздѣйствието надъ тѣхъ. Всякога се различаватъ четири видъ темпераменти: *сангвинический* (съ пѣпокрѣвенъ, веселъ и безпечемъ характеръ човѣкъ) *флегматический* (съ слизестокрѣвенъ, ленивъ) *равнодушенъ* характеръ (*холерический*) съ раздражителенъ характеръ) и *меланхолический* (съ замисленъ и печаленъ характеръ). При *сангвиническия* темпераментъ бива силна раздражигелностъ на твърдитъ части на телото, пълнота на соковетъ и слаба енергията. Това се забѣлѣзва въ старитъ Атиняне и новитъ французи. Сангвиникътъ въ повечето части, има цвѣтътъ на лицата си пресенъ, физиономия жива, форма на тѣлото красива и косса руса; той бива пѣргавъ и склоненъ къмъ наслаждение, добродушенъ, но непостояненъ, безпеченъ и легкомысленъ; *флегматическия* темпераментъ, който се забѣлѣзва у Холандцитъ и Англичанитъ, бива съ малка раздражигелностъ и слаба енергия, растакване на твърдитъ

части и съ тежки движения на обилни сокове. Флегматикът повече пхти бива намръщенъ, безцвѣтенъ или блѣденъ, има извита форма безъ изражение, но чювственнитъ му органи сж остри; той е нечювствителенъ, нетърпеливъ, недѣтеленъ тжпъ и равнодушенъ къмъ всичко. *Холерическия* темпераментъ, който се преписва на Италианцитъ, състои въ силната възбудимостъ и въ продължителното противодѣйствиe съ впечатлениията. Холерикътъ рѣдко бива съ оливковъ цвѣтъ, косса има черна, очи впити, съ гъсти вѣжди, проникателенъ, често суровъ и черти рѣзки; той е пѣргавъ, неуморимъ, способенъ за голъми предприятия, къмъ силни страсти и престоипления. *Меланхолическия* темпераментъ, който се забѣлзва у Индийцитъ и Нѣмцитъ, ся отличава съ малката раздрапимостъ и продължителността на впечатленията. Меланхолика е блѣденъ, мраченъ, малочювствителенъ къмъ радоститъ по способенъ къмъ продължително занятие, къмъ уединение скъпъ и подозрителенъ. Нетрѣба да се мисли обаче, че има само четири темперамента; тий сж безчисленно много, но всичкитъ други произлизатъ отъ смѣсванието на гореказанитъ. Нормаленъ темпераментъ трѣбва да се счита тоя, при когото жизненитъ дѣйствия на тѣлото и духътъ ся намиратъ въ гармония. Такъвъ темпераментъ е идеалъ и не се срѣща въ опитътъ. Дѣйствието на темпераментитъ ся оказва не у всичкитъ хора; него го нѣма у хора, които стоятъ въ най писка стъпенъ на образованието, защото тий всецѣло сж засити съ снишаванне и съ дирение само това което имъ е необходимо; нѣма го и въ хората, които сж съ високо образование, защото тий работятъ само по началата на умътъ си и по характера си.

Най сетне къмъ причинитъ за различието на хората трѣбва да се тури влиянието на тяхното образование и възпитание, общественитъ постановления, религията и самиятъ климатъ. Колко много дѣйствуватъ на понятието и дѣятелността на чюлвѣка възпитанието, обществото и религията, това е много ясно за всѣкого. Не тий очевидно е влиянието на климата; но понеже климата има влияние на тѣлото, за това има и на темперамента; понеже зависящитъ отъ климата: плодovitостъта

бесплодността и почвата въ една страна трѣба да заставятъ чюлвѣка да приведе въ движение своитъ духовни сили, то и на климата трѣбва да се препише влияние на духовния животъ на хората поне посредственно; за доказателство на това служатъ самитъ хора, които живѣятъ въ различни страни и въ различни климати. Подиръ всичко това не трѣбва да се удивляваме въ различието на хората по духовната дѣятелностъ.

## ЛИТЕРАТУРАТА И ТЕАТРА ВЪ АНГЛИЯ До Шекспира.

(Продължение отъ брой 5-й).

До първитъ години на Елисаветиното царуване въ Англия нѣмаше особено здание за театръ: актьорскитъ трупни са расхождаха по градоветъ като си даваха представления гдѣ бжди. Въ 1461 година, при Едуарда IV, графъ Ессексъ държеше една трупа актьори; кървавия Ричардъ III, докато бѣше Глостерски херцогъ въ осемдесетата година на XV вѣкъ сжщо си имаше актьори, за които пакъ не са знае, дали сж биле само пѣвци, или пѣвци и актьори ведно. Нѣ въ времето на Хенриха VII, когато смутоветъ са поуталожиха, явява са вече втѣлна трупа отъ кралски актьори и, освенъ това, мнозина отъ знаменититъ тогава особи, херцогъ Бюкингамъ, Нортумберландъ, Оксфордъ, Норфолкъ, Варвикъ, Глостеръ и други, имаха свои отдѣлни трупни, които по нѣкога играеха въ палата, и на които са позволяваше да си даватъ представления и по градоветъ. Въ кратко време въ по-главнитъ градове са навѣдиха постоянни трупни. Голъма крачка въ това отношение са направи въ палата на Хенриха VIII.

Раскопния и начелъ са на книги кралъ обичаше умственитъ забави: той имаше знаменития въ времето си палатски глупчу Виллиямъ Соммерсъ — лице, което въ Англия е излѣзло на сцената очевидно отъ палата, имаше си свой палатски поетъ Скилтонъ, имаше си свои пѣвчески, кралски капелли, които му разиграваха театрални пиеси. Въ числото на тия пѣвци-актьори са намираше и оня Джонъ Гайвудъ, който съ

чини помънатитъ вече интермедии. Ведно съ това, даваха представления и дворянските трупи; учителитъ и ученицитъ отъ училището на църквата св. Павелъ също разиграваха театрални пиеси. Но всичко това не даваше още на сценическото изкуство никакво твърдо основание. Пренасяннето въ Англия на класическата литература отклони вкусътъ на висшиятъ съсловия отъ простионародната сцена, а духовенството бѣше са заело съ богословски препирни; а пъкъ аристократическитъ поети си бѣха обърнали всичкото внимание къмъ лирическата поезия на италианцитъ. И наистина, какво можеше да има привлекателно въ тия лигави, смъшловски интермедии за обожателитъ на класическата литература? Тъ си прочели висшитъ понятия за изкуството въ Петрарки и, естествено е, че народния английски театръ трѣбваше въ онова време да имъ са покаже неопитанъ и лошавъ. Защо имъ бѣха тѣмъ всички тия интермедии, тѣмъ, които гръцк. митология считаха рѣшително необходима за въ всѣка поезия? Какво имаше да правятъ тѣ съ тия почтенни „аллегорически поучения“, когато тѣ четѣха само Бокачио, Банделло и Поджио?

Ний видѣхме, какъ са внесе въ английската литература лирическата, аллегорическа и овчарска поезия на италианцитъ; тя трѣбваше безъ друго да са отзове и въ театра. Драматическитъ образи на древнитъ и подражанията на тѣхъ на италианцитъ и французитъ постъпенно проникнаха въ Англия, и трѣбва да са мисли, че туй обстоятелство е имало голѣмо влияние върху развитието на английската драма. Въ 1520 година, при Хенриха VIII, биде представена пѣлкава си комедия на Плавта; въ първитъ години на Елисаветиното управление между представенитъ нѣща намираха са и пиеситъ на Теренция и Еврипида. Неговитѣ „Финикияне“, подъ название „Иокастъ“, бидоха преведени въ 1566 година; подиръ това десетъ година, на Елисавета играха „History of errors“, навѣрно направена отъ „Менехеитѣ“ на Плавта. Впрочемъ, и до „Иокаста“ въ Англия вече знаяха, въ преводъ или въ преправки, всичкитѣ трагедии на Сенека. Това бѣше не много преди онова време, когато зеха да са появяватъ трагедитъ на Шекспировитъ предшественици. Неще съмнение, че тия

преводи не сж могли да нѣматъ голѣмо влияние. Въ числото на пиеситъ, които, отъ появяването трагедитъ на Сенека—отъ 1568 до 1580—, сж са играли предъ Елисавета, имаше осемнайсетъ съ класическо и митологическо съдържание — явенъ признакъ на бързината, съ която са е развила любовта къмъ тия предмети. Но, освенъ самитъ предмети, твърдъ важно бѣше и едното представляване на античнитъ пиеси по онова си влияние, което то трѣбваше да има върху изработването на драматическата форма и на художествениото чувство на тогавашнитѣ драматически автори. Историата на цѣлия европейски драматически театръ доказва до очевидностъ, че поетическото свойство на европейскитѣ народи, безъ влиянието на древнитъ искусства никога не са би развили до своята зрѣлостъ—до драмата. Щомъ станаха въ Англия извѣстни съчиненията на Плавта и Сенека, знаменититѣ особи и талантливитѣ хора зѣха и сами да са интересуватъ отъ театралнитъ съчинения. Едно туй обстоятелство вече трѣбваше да изкара драмата отъ нейния първоначаленъ, грубъ кръгъ. Влиянието на древнитъ произведения твърдъ скоро са показа въ комедията. Едвамъ що са бѣше превелъ Сенека цѣлъ, когато са явиха нѣколко фарсове, очевидно написани подъ влиянието на латинската комедия, въ които (фавсове) нѣма вече ония присми на интермедитъ съ празднотата на своето съдържание и дѣйствие и съ поучителното си направление. Такава бърза крачка на напредъ може са преписа на изучаванieto на древнитъ образци. Авторитѣ на тия фарсове бѣха: Никластъ Юдалъ (Udall), учителъ въ Етонъ и познавачъ на древноститѣ и Джонъ Стилъ, магистръ и архиднаконъ въ Сотбери, който отпослъ стана батски епископъ. Кадѣ 1561 година, въ първитъ години на Елисаветиното царуване, са яви първата английска трагедия „Феррексъ и Поррексъ“, написана подъ влиянието на съчиненията на Сенека. Нейнитѣ автори бѣха графъ Дорсетъ, единъ отъ ония покровители на науката и искусствата, за които ний говорихме по горѣ, и литературния му другаръ Томасъ Нортонъ. Успѣха на трагедията биде нечуванъ; но причината на тоя успѣхъ са заключаване на толкова въ достоинствата на самата трагедия, въ която

за пръвъ са введе на английската сцена ямбическия стихъ, колкото въ туй, че нейния авторъ бѣше человекъ на най-висшето общество.

Отъ тогазъ насамъ знаменититъ мещанати, които покровителствуваха само подражанията на италианскитъ поети, обърнаха внимание и на театралнитъ съчинения.

Но колкото силно и да бѣше влиянието на античната драма върху английската сцена, тя, сѣ пакъ неможеше да я отучи отъ старитъ ѝ, закоренѣли привички, неможѣ да замѣсти народния театръ съ учено-придворнитъ представления или да ги накара да забравятъ националното съдържание и народнитъ лица на тоя театръ — съ една рѣчь, неможѣ тя намѣсто макаръ и неопредѣлената, но за туй свободна форма, да въведе древняга условна форма съ хорове и съ знаменитото правило на единство на мѣстото и времето. И наистина, въ спомѣнатитъ отъ насъ фарсове, съчинени подъ влиянието на латинскитъ комедии, нѣма нѣ най-малка слѣда отъ теренцианската излъщенность; тѣ сж написани въ свободенъ народенъ хуморъ и по най-простонародния стилъ. Даже и класическата трагедия „Форрексъ и Поррексъ“, при всичко че дѣйствието въ нея, както и въ древнитъ трагедии, произхожда вѣнъ отъ сцената и всѣки актъ са свършва съ хоръ, още живо напомня старитъ интермедии и поучителни аллегории съ своитъ аллегорически пантомими, предшетствующитъ си актове и съ всѣду разлѣтитъ сентенции; а пъкъ отъ съблюдението на класическитъ единства, въ нея и сѣнка нѣма.

(Слѣдва).

## СБЛЪСКВАНИЕТО НА КОМЕТАТА БИЕЛА СЪ ЗЕМЯТА.

(Лекция на профессора С. П. Глазенапа).

(продължение отъ брой 5).

Различната свѣтлина, различнитъ цѣтове на падающитъ звѣзди показватъ това, че тѣ сж отъ различни състави и различни голѣмини; а спектралния анализъ показва, че тѣ сж тѣла твърди. При сравняването свѣтлината на мгновенно въспламеняющитъ са и падающи звѣзди съ свѣтлината на стопени тѣла на земята, дойдоха до заключението, че падающитъ звѣзди трѣбва да

бждѣтъ твърдѣ малки тѣла — не по-тѣжки отъ нѣколко драма. Като влитатъ въ нашия въздухъ, тѣхнитъ движения са прекъсватъ почти мгновенно: тѣ като че са ударватъ о атмосферата, и тоя ударъ е толкозъ голѣмъ, щото падающитъ звѣзди са растопяватъ и даватъ ясна свѣтлина а отпослѣ отъ бързото растопяване са разлитатъ на най-малки частички, — распрѣсватъ са на прахъ. Тоя прахъ полека полека пада на земята; той са повася отъ вѣтроветъ и може да падне на земята много време слѣдъ влитанието на звѣздитъ въ атмосферата и преобрѣщанieto имъ на прахъ.

Туй е то, което са е сполучило да са узнае за падающитъ звѣзди отъ непосредственитъ надъ тѣхъ наблюдения, като ги разгледаме независимо едно отъ друго. Но нашитъ познания значително ще са умножатъ, ако ний изучимъ наблюденията, произведени надъ тѣхната съвѣкуинность.

Наблюденията показаха, че числото на падающитъ звѣзди не е едно и сжщо въ различнитъ часове на денонощието; надвечеръ тѣ са по-малко, на прѣзори — най-много. Какъ да са обьяни туй явление? Да допусимъ, че небесното пространство е посѣяно съ подающи звѣзди, и земята, въ движението си, са срѣща съ тѣхъ. очевидно, че най-много падающи звѣзди ще са видятъ въ ония точки, които, при движението на земята, върватъ на напредъ. Като имаме въ предвидъ, че за наблюдателя на северното полушарие земята са върти срѣщу стрѣлата на часовника и че тя са движи около слънцето тѣй сжщо срѣщу стрѣлата на часовника, става очевидно, се въ оная точка, която отива на напредъ, са счита шестъ часътъ сутринъ; дѣйствително, представете си че е пладня когато слъцето е въ меридиана и застанете съ лицето къмъ слънцето: на дѣсната ви страна ще бжде западъ, на лѣвата — истокъ; на дѣсната ви страна ще са броятъ утрениитъ; а тѣй като земята са движи отъ лѣво на дѣсно, срѣщу стрѣлата на часовника, то тия части на земната повърхность отиватъ най напредъ, гдѣто са броятъ утрениитъ часове, а преди всѣчко оная (часть на земната повърхность), гдѣто е шестъ часътъ сутринъ; слѣдователно въ тоя часъ и трѣбва да има най-много падающи звѣзди.

Другъ, твърдѣ характеренъ фактъ са

забълъзва при наблюдаването падающитъ звѣзди въ тяхната съвкупностъ — това е тъй нарѣчената точка на радиацията, за пръвъ пътъ забълъзана отъ професора Олмстерда на 12 Ноемврий 1833 година. Ако на картата на небето са прокаратъ видимитъ пжтица на падающитъ звѣзди въ една и съща вечеръ, то са оказва, че всички тия пжтица са пресичатъ помежду си въ една точка: всичкитъ падающи звѣзди ни са струва, че изхвъркватъ отъ една и съща точка: Тая точка, която са нарича радиантъ, или точка на перспективата, е добръ известна на художниците. Ако върху плоскоститъ изображаватъ прави линии, паралелни по между си, тяхъ ги подкарватъ тъй, щото да са посрѣщатъ въ една и съща точка — радианта. Като имате предъ себѣ си такъвъ единъ рисунокъ, вий казвате че нарисованитъ, посрѣщающи са линии сж наистина паралелни по междуси. Сжщото трѣбва да са кажи и за падающитъ звѣзди: на картата тяхнитъ пжтица са посрѣщатъ въ една точка, слѣдователно, въ дѣйствителностъ, тѣ сж паралелни по-междуси. И тъй падающитъ звѣзди са движатъ въ пространството по линии, паралелни по между си. Всичкитъ звѣзди, които са движатъ по линии, паралелни помеждуси, образуватъ *потокъ*. Наблюденията показватъ, че радиантитъ на потоцитъ си оставагъ неподвижни посрѣдъ падающитъ звѣзди и ведно съ тяхъ участвуватъ въ денонощното движение на небето; освенъ това, отъ разни мѣста на земното кълбо, тѣ са виждатъ срещу едниъ и същи неподвижни звѣзди. Всичко това са явява очевидно като необходимо слѣдствие отъ движението на падающитъ звѣзди въ потоци, по линии, паралелни помежду си. И наистина, глождението на радианта зависи отъ направлението на движението на падающитъ звѣзди, а тъй като туи направление е едно и сжщо за всичкитъ звѣзди на единъ и същъ потокъ, радианта ще са вижда отъ разни точки на земната повърхностъ срѣщу една и съща неподвижна звѣзда на небето. По-нататкъ, положението на радианта, което зависи отъ направлението въ движението на падающитъ звѣзди въ потока, ще бжде неподвижно, щомъ направлението въ движението на звѣздитъ въ потока остава постоянно въ всичкото време, въ което земята преминува

прѣзъ потока. Най-сѣтне ако радианта остане неподвиженъ посрѣдъ неподвижнитъ звѣзди, той трѣбва да зима участие съ тяхъ ведно въ видимото денонощно движение на небесния сводъ.

И тъй съ простия разборъ на несложнитъ наблюдения ний дойдохме до това заключение, че падающитъ звѣзди са движатъ въ пространството на потоци въ известно направление, опредѣляемо съ радианта, а когато земята са срѣща съ подобенъ потокъ, ний и виждаме падающитъ звѣзди; тѣ влитатъ въ нашата атмосфера, сгорѣщаватъ са и ставатъ видими. Ний виждаме тия звѣзди само тогава, когато са тѣ разпилѣятъ въ прахъ, когато спиратъ сжществуването си, като отдѣлни, независими свѣтила.

Тъй като до встѣпването въ нашата атмосфера на падающитъ звѣзди ний ги не виждаме, то, наблюденията само на по-нататъшното имъ движение неможатъ ни достави никакви свѣдѣния за тяхното по-прѣжно движение, за предишния имъ животъ. Но ако са почерпнатъ свѣдѣнията отъ областта на небесната механика, нашия кръгзоръ ще са разширочи значително. Ний знаемъ, че подъ дѣйствието на всемирното надтѣгване всичкитъ свѣтила можтъ да описватъ около слънцето слѣдущитъ линии: или кръгъ, или елипсисъ, или парабола, или хилербола, — а най-вѣроятното, движение въ видъ на елипсисъ. Не посрѣдственното наблюдение надъ скоростта на полета на падающитъ звѣзди ни докарва до това заключение, че тѣ са движатъ около слънцето или въ параболъ, или въ твърдъ изостренъ елипсисъ; послѣдната форма движение е най-вѣроятната. По тия параболы или елипсиси, падающитъ звѣзди са движатъ около слънцето съ такава сжщъ правилностъ съ каквато земята и всичкитъ планети. Въ точката пресичанието на орбита на падающитъ звѣзди съ тая на земната орбита, земята вѣгхва всяка година въ единъ и същъ денъ въ разгледвания потокъ, и неговия радиантъ винаги са вижда посрѣдъ сжщитъ звѣзди, чиито имѣна той и носи. Напр., на 9, 10 и 11 Августъ по новъ стилъ, ний са срѣщаме всяка година съ потокъ падающи звѣзди, радианта на който лъжи въ съзвѣздието на Персея: всичкитъ звѣзди на тоя потокъ са наричатъ персеиди; а на 14 Ноемврий

по новъ стилъ ний са срѣщаме съ потога, радианта на който лежи въ съзвѣздието на лъва: звѣздитѣ на тоя вечеръ са наричатъ леониди.

(Слѣдва).

## КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

„Напрѣдъкъ“ вѣстникъ за наука и литература. Нѣ 5 и 20 число. Редак. Изд. Дико Йовевъ. Скоропеч. на К. Т. Кушлевъ (дѣ? вѣроятно въ София)

(Продължение отъ брой 5-й)

Справедливостта изисква да забължимъ, че статиитѣ въ 2 брой „Трѣбва да работимъ задружно“, „Трудъ“, „Трѣбва да бждемъ солидарни“ и въ 3-ия — „Испълняваме ли длъжноститѣ си?“, „Трѣбва да прочитаемъ“, „Българската стенография“ (въ допълнение, вижда се, на статията подъ същото заглавие въ 1-ия брой) — всички тия статии ни радватъ за това по-вече, че тѣ сж началото, пристъпването къмъ строго и обстоятелно развиване на твърди насѣдени, общественни въпроси, които у насъ сж страшно затрънени всрѣдъ политическ. гюрюлтии. Появяването на г-ца „Юлиа“, друга повѣстъ отъ Карамзина потвърждава, че тия хора нѣматъ онуй естетистичоуко мѣрило, което е необходимо при избирането за преводъ не само автора, но и кое да е отъ произведенията му — произведения, които би най-релефно изразявали общия характеръ на всичката дѣятелностъ на тоя авторъ. Така, „Тарасъ Бульба“ и „Ревизоръ“ най-добрѣ рисуватъ двѣтъ епохи на Гоголева литературна дѣятелностъ: младенческата, свѣтлата, *разгумата* както казватъ русситѣ, и възмѣжалата, скръбната, тъмната епоха, когато свѣтъ представя предъ поета въ най-калната си, най-жалката си дѣйствителна форма — нѣща, които немѣжаха да го не възмутитѣ, и ето това възмутяване въ „Ревизора“.

Повѣстъта „Отмѣщение“ ми се чини че е хубаво подражание на Карамзина. „Отмѣщение“ е названието на повѣстъта и въ нея нѣма отмѣщение; въ София са извършва описуемото въ нея и въ нея нѣма нито единъ софийски типъ; но тя е на български написана повѣстъ; но тя е (или сж са помѣчили да бжде) взета отъ парцая жи-

вотъ; а оригиналитѣ повѣсти у насъ сж такава рѣдкостъ, щото чловѣкъ са принуждава да сѣрба всичко, каквото му надробятъ, стига това да е поне опитъ на „наше нѣщо“ Ний сме готови да простимъ даже Карамзиновѣщината въ една повѣстъ, стига въ нея да се вижда поне опитъ за описване на нашия домашенъ битъ, на нашитѣ сѣотношения единъ къмъ другъ, на нашитѣ любовници и пр. Така гледано, ний и за „отмѣщението“ казваме „благодаримъ“; но погледнато като на повѣстъ — то, „отмѣщението“, е едно прѣвѣсходно *нищо*. — За втората пар. пѣсенъ ний неможемъ да не благодаримъ нейния събирачъ.

Общото заключение е, че литературната часъ на вѣстника просто „нехела“, научната я съвсемъ нѣма, а статиитѣ, които ний незнаемъ, какви да нарѣчемъ, въобще сж хубавички.

Ще видимъ бждѣнето, какво ще кажи...  
Силистра, на 16 Дек. 1886 г. (5)

### Тритѣ полюса на българската литература.

Чудно нѣщо представлява нашата литература: отъ освобожденieto ни насамъ, при всичко че покойната „Наука“ викаше, че „литературата ни са е наводнила отъ купница-купница бездарни, полубездарни преводчета и съчиненийчета, стихотворения и стихотворенийчета“, но менъ ако попитате, азъ ще кажа, че по злополучие и тия фактастически наводнения ги нѣма, и тѣ сж такъвъ вътрѣръ, какъвто и сжществуването на нашата литература „въ сжщностъ.“ Когато въпросътъ за сжществуването на литературата, въ пълна смисълъ на тая дума са зададе за прѣвъ пътъ въ Руссия, тогава тѣ имаха своя Ломоносовъ, и Сумароковъ, и Херасковъ, и Хемницеръ, и Орловъ, и Богдановичъ, и много още предни по времето въ което са появили писатели, а имаха и Пушкина, и Грибоѣдова, и Гоголя, и Колцова, и Козлова, и Лермонтова; имаха и преводитѣ на Жуковский, Батюшкова, Гнѣдича, имаха баснитѣ на Крыловъ, имаха критиката на Вѣлинскій, романитѣ на Достоевскій и много още знамѣнитости по право, и по обичай имаха русситѣ, когато единъ младъ истиннолюбецъ порази слухътъ имъ съХамлетовското „битъ

или небитъ“. И какво мислите вий да отговори тоя, който зададе въпросътъ — утвърдително ли? Съвсемъ са не мамете, макаръ че въ лицето на Пушкина, Грибодова, Гоголя и Лермонтова, съ още няколко души, руската литература, и самъ тоя който зададе въпросътъ, да виждаше твърдата стъпка върху истинския пътъ за бждщето ѝ преуспяване. „Нѣмаме литература!“ — тоя бѣше отговорътъ на Бѣлинскій и той доказа, че това е истина.

Смѣшно ще са покажи на нѣкои, ако си зададемъ и ние тоя въпросъ. Но, помнете господа, че ний имаме Раковски, Каравеловъ, Славейковъ, Вазовъ, Станчевъ, Блъсковъ, имаме и много други второстепенни и третостепенни писатели, които, каквото и да кажете, заслужаватъ да са порезгледатъ малко по отблизе отколкото до сега. Нима мислите, че, напримѣръ Друмеви я „Иванчу“, неговата „Нѣщастна Фамилия“, която си спечели толкозъ почитатели не стига между съврѣстниците си, но и между съврѣменната младежъ; послѣ Станчевитъ Стефанъ Караджа, Христо Ботевъ, Османъ Паша, Шаранъ, Биконсфилдъ и други такива нелѣпи и полунелѣпи книжки, които на времето си сж имали своитѣ почитатели, своитѣ распространители, а слѣдователно и своето влияние върху развитието на това нѣщо, което наричаме общество, а което не е нищо друго освенъ сынъкъ отъ това общество — нима казваме тия, макаръ и ничтожни сами по себѣ си книжки не заслужаватъ внимание ако не като друго, то поне като захвърлени вече играца на порастналото два прѣста дѣте? Азъ отговарямъ: да. Трѣбва всичко, което е и малко какво-годѣ влияние върхъ своитѣ съврѣменници да са разгледа, да са оцѣни, ако има мѣсто за оцѣнение и веднѣжъ за винѣги да са тури тамъ, гдѣто му е мѣстото: да не ходятъ туку да заблуждаватъ бѣднитѣ хорица съ периодическото си появяване, било въ видъ на „втори издания“, било въ видъ на незаслужени, ненамѣстно въздигания, или пъкъ понижавания — съ една рѣчь, трѣбва най сѣтне нѣкой да каже истината, която всички чувствуваме, а може и въ денъ по сто пѣти повтаряме, нѣ никой не смѣе да я каже предъ видъ на общото почти мнѣние за безусловното достойнство на готова, или непростителната калпавина на

оногова — и главното — всичко безъ исключения, безъ граници: Каравеловъ е човѣкъ — той е и поетъ и белетристъ, той и политикъ, той и журналистъ, той революционеринъ — той всичко и въ всичко върхъ на съврѣшенството, въ всичко неподражаемъ, безподобенъ. Станчевъ калпавъ трагикъ, комикъ, вѣстникарь — въ всичко калпавъ, върхъ на калпавината. Друмеви драматистъ — той е написалъ „Иванка“ съ нѣколко вѣрни, нѣколко полувѣрни, а по-вечето искусствени сцени, безъ цѣлостъ, безъ душа въ по-вечето отъ героитѣ — но той е расплакалъ много маминовци съ лудата Мария, но той има, може да са каже галенъ езикъ — о, Друмеви драматургъ, той върхъ, на върховетъ въ съврѣшенството; той написа и една повѣсть — и въ нея трѣбва да бжде върхъ на съврѣшенството, защото тамъ са показва всичкия му патриотизмъ да изображава картинитѣ, случкитѣ, а главно — ненадѣйноститѣ — съ една рѣчь, въ свободна България, ако и да сж са казали печатно нѣкои мнѣния като безпристрастни, тѣ сж бивали таквизъ само отъ приличие, а цѣлно оцѣняване дѣятелността на тогова, или оногова — това го нѣма. Да, има въ „Наука“ нѣщо като биография, а въ сжщностъ, сборъ отъ анекдоти, за Л. Каравелова; има и въ „Ютро“ нѣколко страници посвѣтени на Раковскій, гдѣто прословутитѣ загребски патриоти туку що го не направиха и поетъ, и философъ и историкъ, и хѣнъ — и всичко каквото искате, и въ всичко върхъ на съврѣшенството, но нийдѣ не ни показва самия Рковски.

Помни пишуция тия рѣдове онова блаженно време, когато на всѣко подозрѣние за сжществуването на българска литература, всѣки който е прочелъ писанията на Раковски, Каравелова, Блъкова, Славейкова, Вазова, послѣ: списанията Браилско, Цариградски, Пловдивски, Софийско — навсѣко таквозъ подозрѣние отговаряше съ презрителна усмивка, не е далечъ онова време, когато много млади момчета намразиха стареца-учителъ, защото са е осмѣлявалъ отъ учителската катедра, предъ всички да утвърдява, „че ний нѣмаме литература, даже признакъ за сжществуването ѝ още нѣмаме, че много чували брашно трѣбва още да изедемъ“ по неговитѣ слова“, докато съ цѣлно съзнание можемъ, бждемъ въ правото си

да кажемъ: да, ний имаме литература“—не са вървеше тогава на младежитѣ, а че въ числото имъ и на пишущия, но истината е неумолима, за нея нѣма завѣтни мѣчти, любими нѣща — тя предъ всичко е една и сѣща: като божество въ появянето си и непреклонна като природата въ пѣтя си.

И тъй, ний, българитѣ още нѣмаме литература.

Но да видимъ какво е нѣщо това „литература“, та сме го нѣмали, каква важностъ, какво голѣмо достоинство, които ѝ са отдаватъ ней: я вижте колко вѣстници имаме, и какви свободни, нови, даже социални (най-новитѣ до сега) мисли са проповѣдватъ въ тяхъ. Нима тия вѣстници, като започнете отъ „Дунавскій Лебедъ“ на Раковски, а че до „Независимостта“ на Каравелова, и отъ тоя последния, до „Търновска Конституция“ и „Борба“—нима всичко това не значи нѣщо, нима всички тия еженедѣлни листове не сж направили своето, не сж казали своята дума, не сж заплатили своя талантъ на обществото, отъ сръдата на което сж възникнали? Да, господа, всички тия вѣстници иматъ и тѣ своето достоинство, заплатили сж тѣ таланта на обществото си, тѣ, даже безспорно, сж повлияли върхъ ходѣтъ на българската история, върхъ развитието на масата; върхъ утвърдяването на тия нови мисли и закони, които са ввѣдоха на последнѣо време въ довчера поробеното ни отечество, тѣ сж утвърдили, или са мжчатъ да утвърдятъ въ българина, човѣкъ въ, гражданина, тѣ сж бивали често пжти и отгласъ на общественото мнѣние, а по-често отгласъ на частни, много пжти гнусни интереси—но и въ единия и въ другия случай, съзнателно, или безсъзнателно, волно-неволно, тѣ сж бивали ползъни за обществото, ползъно за развитието му, за отваряние на очитъ му — всичко това е голѣма истина господа, но това е само вѣстникарска, така да са рече, политическа литература, литература на джебѣтъ, на гърлото, на денѣтъ, но никакъ не и литература въ която да са прояви духѣтъ, характера, наклонноститѣ — съ една рѣчъ всички душевенъ, вътрѣшенъ миръ на българския народъ, не литература, която да послужи като пжтъ, по когото да може нѣкога да са достигне до онова мѣсто, което са казва „съвършенство“ на човѣка.

Хората дѣлятъ литературата на два вида. Единия отъ тия два вида литература наричатъ *количествена*, а другия—*качествена*. Количественната-литература обгръща всичкитѣ безъ изключение печатани книги, отъ които тѣгнатъ рафтоветѣ на нашитѣ книжарници. Тя винѣги предшествова качествената и е дълъ или на първитѣ дѣтелни врѣхъ това поприще и тогава биватъ благородни пориви на истински народни приятели, и за това са пазятъ отъ потомството като скъпоцѣнни паметници на началото, или пѣкъ на излѣгани въ призванието си хора, които пишатъ само за да пишатъ безъ да са попитатъ защо, за кого, и какво пишатъ, безъ да сж проникнати отъ оня божественъ даръ, който и на най нищо никаквия предмѣтъ дава мисълъ дълбока, значение, прѣснота, хубостъ, или най-малко занимателностъ — и тогава тѣ биватъ жалки книжки на благородни, но излѣгани сами въ себѣ си хора; или пѣкъ, тоя видъ литература бива дълъ на користолюбиви хора, които въ книгопечатанието неவிждатъ нищо, освенъ джосъче отъ гдѣто прехранватъ себѣ си и „домочадието си“; отъ гдѣто, често пжти богатѣятъ, дебелиятъ и тогава тѣ биватъ презрени книжлета на още по-презрени, а въ добавление и безсѣвѣстни хорица. Тия послѣднитѣ безсѣвѣстници, често пжти, до едно време са почитатъ за нѣщо велико отъ съвременницитѣ си, но това не е отъ туй, че тѣ сж му повлияли въ развитието, или сж му дали нѣщо поне занимателно, но или защото тия спекуланти сж намерили гдѣделтъ на обществото, или пѣкъ защото иматъ приятелъ вѣстникаръ който ги хвали и на ширъ и на дължъ въ вѣстникѣтъ си — и тия сж единственнитѣ книги и гнигоиздатели, които врѣдятъ, пречатъ на развитието на литературата, безъ да ѝ сж оказали ни най-малка помощъ, било посредствено или непосредствено.

Съвсемъ друго нѣщо е качествената, или така наричаната изящна литература. Безмѣрно по-високо стои тя отъ първата, толкозъ много, щото е лудостъ да са прави сравнение между тяхъ, както би било лудостъ да са опредѣля разликата между денѣтъ и нощта, между хубавото, прекрасното, истинното и грозното, безобразното и лъжливито. Колкото и да са мжчимъ, колкото и да са напругаме, смѣшно ще бжде

сравнението между грубитъ, неодялани, тъжки, на много мѣста даже безсмисленнитъ стихове на Раковский въ „Горски Пѣтници“, съ легкитъ, пълни съ смисълъ, тукъ-тамъ даже и не безъ огънъ стихове на Каравелова, и между Каравеловитъ лѣпки, пълни съ смисълъ стихове, и тия на Вазова въ „Епопеята на забравенитъ“ и въ нѣколко други сборки, съ които младия поетъ излиза предъ свѣта, уви, за да заглъхне, за да са разбие о камъкъ съ послѣднитъ си стихчета, написани, въ „Италия“. Да, смѣшно ще бѣде това сравнение между дѣтинскитъ стихове:

Весела красна пролѣтъ бѣше  
С' цвѣта благоуханна всешарна  
Лѣпо земя ся вся зеленѣше  
Милко наслаждаше вся животна!

Сластно развити явори бѣхъ  
Разны же сладкогласныя птички  
Въ листовѣ кычесты ся гнѣздѣхъ  
Въ тънки высоки гладки тополки!

Вѣсти предрагы на веселіе  
Съ гласове сладки любны чаревны  
Съ пѣкънѣ давахъ въ поднебіе!  
Пролѣтъ е! Радуйте ся смъртни!

Слънце претоплы зары си прѣска  
Блѣдн' естество то удошевлява  
Свѣтло къмъ въздухъ зрачны ги ласка  
Скорѣ си землеродн' уживлява!

Доло земя си ся дивно разпуска  
С' сийнѣ подобнѣ ней гордостъ  
Ведро си небо радостно глѣда  
Свѣтла ублача ся съ подобностъ!

Блѣстенъ водопадъ свѣтло с' излива  
Въ каменны предѣлбоки провалы  
Бисерны струи бързо пролива  
Съ сладко шуштенѣ душа движи!

Кристловидни горски потоци  
Въ цвѣтны зелены росны ливады  
Теченѣ лѣкатушно г' относѣ  
Съ зрацы пріятны свѣтъятъ имъ воды!

— и между тия, пълни съ мисълъ стихове на Каравелова, който невиджаше пречки въ нищо, за да събуди заспалитъ си съотечественници и имъ каже истината: било въ видъ на повѣстъ, било въ стихове, било въ вѣстникарски статии, въ писмо, въ какво завърнеше: за него формата не значеше нищо: дай му нему мисълъ. Ето единъ кжсъ отъ едно негово стихотворение което, по нашето скромно мнѣние, най-хубаво опредѣля неговата дѣятелностъ, или поне по-големата частъ отъ нея:

„Учете са мои птички,  
„Пишете четете,  
„И своята малка глава  
„Съ разумъ напълнете.  
„Настанаха вече врѣмена,  
„Въ които неможе  
„Ни хитриятъ, ни подлиятъ  
„Свѣтътъ да излъже,  
„Нито може пѣкъ глумецътъ  
„Да дреме да става  
„Защото днесъ и самъ господъ  
„Готово недава“.

Но какво ще кажете вий натия, случайно взете стихове на Вазова — стихове, които не сж отъ първитъ му:

Вземете стихотворението „Полѣтъ“.

„Да бѣгамъ вече отъ тука! Печални ми сж  
днитъ  
Челото ми увена отъ скърби ядовити,  
Отъ толкозъ теготи!“

И по-надоло, понадоло, като са оплак-ва отъ студенината на чужденцитъ, отъ тъготата, която усѣща въ чуждия градъ, ето какъ описва хората:

„Сърдцата иматъ маски, образитъ са пишатъ  
Тукъ птичкитъ сж пѣвни, цвѣтъята не  
миришатъ,  
Цвѣтъята сж отъ илатъ.“

Не е ли истина: въ два и половина рѣда цѣлъ човѣкъ, цѣло сонмище двукраки същества!

Но ето и друго, съвсемъ въ другъ духъ стихотворение:

Двѣ сестри ще минуватъ Янтрата съ кола...

„Ето ги близо скърцатъ колата  
„Вжтрѣ се стискатъ тихо дѣтцата,  
„Дума неказватъ, гледатъ вълнитъ  
„Като се леятъ буйни сърдити  
„Тайно треперятъ души имъ прости,  
„Тънѣкъ студъ тича изъ тѣхни кости,  
„Мисълъ ги плаши тъмна, неясна,...  
„Опредъ имъ лѣска рѣката бѣсна!

Или земете поемата „Кочо“:

„Слисаниѣ майки съ погледъ страховитъ  
„Блѣскаха глави си о голиятъ зидъ  
„И падаха, други — съ настрѣхнали власи  
„Въ своитъ колѣна душаха дѣтца си.  
„Въ тоя мигъ Кочо, простиятъ чизмаръ,  
„Нараненъ, отслабналъ и бунтовникъ старъ  
„Повика же на си, млада хубавица,  
„На гърди съ дѣтенце, съ златна косица  
„И рече: невѣсто! вижъ, настая сѣчъ,  
„И по-лошо нѣщо.. Тъ разбирашъ вече...  
„Искашъ ли да умрѣшъ? -- И клѣтата майка  
„Блѣдна, луда, нѣма и безъ да завайка  
„Сложи си дѣтето съ трѣпетни рѣце

„Застана и рече: то да е отзадъ  
 „Удряй!... и Кочо ножътъ си извади  
 „Кървавъ изъ гърди ъ; и чучуръ червенъ  
 „Бликна и затече, и Кочу смутенъ  
 „Поглѣлна дѣтето. То плачеше клѣто!  
 „— Майка ти нече е сама на небето  
 „Ръче и замахна като въ нѣкой сънъ  
 „И възви глава си, плавнала въ огънь.  
 „Главницата падна, трушътъ се затрѣсе  
 „И кръвта дѣтинска, съ майчинта са смѣсе  
 „И Кочо пакъ рече: не остана мощъ!  
 „Но за единъ ударъ, има сила ошъ!  
 „И ножътъ димящия опрѣ съсъ двѣ раце  
 „Право дѣто тупа неговото сърдце  
 „И падна обагрна, грозенъ, страховитъ  
 „Съ отворени очи п съсъ ножъ забитъ...  
 „И храмътъ екеше отъ моми, невести,  
 „Кат' падаха въ кръвѣ или въвъ безчестие  
 „И Господъ отъ свода, презъ гѣстия димъ  
 „Глѣдаше на всичко тихъ невъзмутимъ.

Но най-добро вземете, прочетете всичко, написано отъ Раковски, отъ Каравелова и отъ Вазова, и вий ще видите всичката разлика между послѣдния — младъ недовършилъ пжътъ си, и кой знае дали някога ще го довърши, дѣятелъ въ нашата литература и първитѣ двама: единия важенъ тълкователъ на словото, преданията на българския народъ, а другия огненъ, пламналъ проповѣдникъ — на истината, на правото, на свободата, на човѣщината, на всичко си, съ една ръчъ, що не е отживяло времето, на всичко що са проповѣдва отъ съвременния човѣкъ. Едни казва: „ний сме народъ, ний имаме славно минѣло, ний имаме езикъ, сроденъ съ индийския, даже, езикъ, който е послужилъ като основа на всичките други езици по свѣта, и това е пристрастната любовница, която е готова да умрѣ, само и само да докаже, че любовника ѝ е пѣленъ съ достоинства, когато тия достоинства въ сжщностъ и не сж мислили да го посвѣтятъ; а другия дойде и ни каза: ний сме човѣци, имаме много работа, толкозъ много, штоо дрипитѣ на царъ Симеона, желъзата на царъ Крума и пр., не остава време и да погледнемъ: предъ насъ зве цѣла пропастъ, която ни е отдѣлила отъ съврѣменното, честното, искренното, свободлюбивото, знающето. Оставете минѣлото — напредъ гледайте, и ето това е законния наслѣдникъ на Раковский, който намѣри почти готова массата хора да приематъ мислигѣ, които клокочаха въ неговата буйна глава.

Да, тѣ бѣха тълкователи на дѣтца, проповѣдници на отраснали юноши, но не и художници, още по-вече: тѣ и немислѣха, и не искаха, нито даже имаха време да мислятъ за художеството, за обработване на формата, сливане на формата съ мисълта, — а това начена Вазовъ, но не по-вече: само *начена*. Онѣзи тълкуватъ, проповѣдватъ — Вазовъ живѣе и *създава*; онѣзи порицаватъ, клѣнжтъ, показватъ грѣшки — Вазовъ страдае, угъва са и *създава*; онѣзи одобряватъ, показватъ примѣри, образци, безпокоятъ са за всичко — Вазовъ хвърка, лѣти отъ радости и *създава*; — ето гдѣ е разликата между двамата велики мжжѣ и слабия, неуякналъ въ пѣтѣтъ си поетъ.

Но може ли Вазовъ да бжде пѣлния, безусловенъ представителъ на нашата изящна литература? Нито сънка съмнение иска, че, не! Не, защото у насъ още неможе и дума да става за изящна литература, не, защото у насъ не само изящната, но и количественната литература не е твърдъ, и не дай Боже, изобилна.

Вазовъ е само *началото*, той дойде у насъ само за да ни покаже, че и на български могатъ да са пишатъ стихове, между които „блѣститъ огънь“, той за българската поезия е туй, което Раковски и Караволовъ за българската литература въобще. Раковски и Караволовъ, тия двѣ противоположности по външностъ, по дѣйствиe, а тождествени въ слѣдствията отъ дѣятелността си лица, тия двѣ съзвездия на пустия литературенъ небосклонъ на българитѣ, едно подиръ друго ни показаха *народа* и *човѣка*, формата и мисълта, чувството и разумътъ; Вазовъ съедини тия двѣ нѣща, безъ които поезията е нищо, живя съ тѣхъ колкото можеше, прочувствува ги до колкото му позволи неговия талантъ и са помжчи да ги извади предъ свѣтъ такива, каквито са бѣха преобразували тѣ въ него. И съ това той и отистина стана *началото* на българската поезия. Вий четете Левски, Бенковски, Кочо, и безъ да виждате въ тѣхъ народното самохвалство на Раковский, чувствувате че тия мжжѣ сж българи, а при това и човѣци; необикновенни човѣци; безъ да виждате строгостта на Каравелова — чувствувате че това е истина, че това неможе и да бжде инѣтъ, че никой неможе притури, или откъсне нѣщо

отъ тяхъ. Но това не е цѣлта на поезията ще кажатъ нѣкои, „цѣлъ поезии сама поезия“ — това е истина; но за туй пѣтъ ний си и признаваме, че Вазовъ е начало, че той е азбуката на българската поезия. Или и туй мѣсто ще кажатъ му е много? Но когато Вазовъ издаде своята „Гусла“, не са мина много време и са напечатана шу-чудо стихотворения по вѣстниците; но когато Вазовъ написа и напечатана думитъ „жешко, оно, клѣто,“ — тия думи станаха достояние на много стихотворчета, даже и прозаичета. Това сж най-малките примѣри отъ Вазовщина въ Българската поезия; ний не говоримъ за тетрадки, които са поканять (и хубаво струватъ) въ съндѣчетата на много младежи, и които иматъ изворѣтъ си или въ „Гусла“ или въ „Прѣпорецъ и Гусла“. Не, Вазовъ е *началото*, той е указателния прѣстъ, който прѣвъ са испречи предъ нашитъ очи явно, тържественно самоувѣренно и ни показва силата, която може да има въ Българската рѣчь.

„ — И тѣй, почтенний господине, Раковски го нѣма вече? “ виждамъ азъ не една, не двѣ усмивки — „нима Каравеловъ е вече мъртавъ, бездушень трупъ, купъ книги, достойни само за прахътъ? “ Не. И са казва бѣ едниа и другия сж живи, орглани на това цѣло, което гарска литература и едниа и други е достоенъ за нашитъ души, а не за прахътъ — съ една рѣчь бѣзъ тяхъ българската литература, би била нищо друго, освенъ човѣкъ безъ глава, както и безъ Вазова — безъ сърдце. А литературата, както и всѣко нѣщо въ природата е тѣло органическо, тѣло, което безъ да пита нѣкого живѣе и отъ денъ на денъ са развива и добива тѣзи, или онѣзи форма, това или онова направление, тѣло което има, както казва Бѣлинеки, своитѣ епохи на развитие: дѣтинство, юношество, възмѣжалостъ, старостъ — тѣло най-сѣтне, което като естествено, не може да прави скокове, а си са развива стѣжка-по-стѣжка и една подиръ друга преживява своитѣ преходни епохи. И именно тия епохи и представляватъ лицата, които ний извадихме на сцена въ тѣзи си статия, именно по тяхъ, по тѣхнитъ имена бѣлѣжимъ ний ония моменти на българското възраждане и развивания, които съставляватъ гордостта, паметникътъ на

всѣки народъ и прѣвъ тяхъ трѣбва да мини всѣки българинъ, който е намислилъ да върви ведно съ времето, защото инѣкъ, колкото и да е той развитъ, колкото и да е ученъ-преученъ, (ако ще би да има даже и диплома) ако не мини прѣвъ тяхъ, той не ще е по-свѣтентъ въ тайнството на своето развитие, нече е напѣлно „образованъ българинъ,“ защото, повтаряме, тия лица не сж туку случайни явление, които можеше и да ги има, и да ги нѣма, но сж фазитѣ, които ще-нече трябваше да вземе нашето народно и общественно развитие. Така щото, живи сж тѣ и двамата, но въпросътъ тукъ не е за животътъ на лицата, за животътъ на тѣхната дѣятелностъ, както не може да има въпросъ, билъ ли е тоя юноша нѣкога дѣте, или тоя мжжъ — юноша, въ явна противоположностъ на въпросътъ: въ коя епоха е прекаралъ юношеството си тоя мжжъ, или дѣтинството си тоя юноша...

Да, ний благодаримъ на Раковски, че съ своя „Горски пѣтникъ“, съ своитѣ слова за българскитѣ царѣ, за българското минѣло, събуди много заспали хора и създаде рѣдъ юнаци, борци за това славно минѣло, вѣчна благодарностъ нему за тѣзи услуга, благодаримъ и на Каравелова за тая върволица борци за истината, за човѣщината, за правото, свободата — но, оставате, за Бога, тѣхнитѣ писания на страна откато ги прочетете съ благоговение и нетѣрсете въ тѣхъ оня огънь, който неизисква весталки за да трае вѣчно, за да са надпреварва съ вѣковетѣ. Поклонъ на тия двѣ български звѣзди, но нетѣрсете въ тѣхъ напусто палящия огънь на слѣпецето — не ще го намерите. „Въ Вазова ли ще го намеримъ? “ викайте вий. Не, отговаряме ний, но въ него ще сте по близо до тоя огънь, и ако несте — тѣжко ни: тогава нашата литература върви рачешки.

Силистра 1886 г. (5)

## ОТКРИТИЯ И НОВИНИ

Презъ мѣсець Августъ настѣпалата 1887 година са очаква слънечно затъмнение. Русскитѣ вѣстници върватъ, че туй явление ще даде на науката възможностъ да рѣши цѣлъ рѣдъ задачи относително стро-

ението и състава на външниятъ слоеви, които обкръжаватъ слънцето — нъщо, което е наблюдаемо само при затъмнението. Сжщитъ вѣстници вѣрватъ, че и другитъ господарства, каквото Америка, Англия, Франция и пр., неще закъснеятъ да испратятъ експедиции по тоя случай. Пулковската обсерватория тѣй сжщо са готвѣла. Затъмнението щѣло да бжде видимо отъ Руссия.

Съединенитъ Държави въ началото на 86 год. сж имали 1,160 вѣстници и списания; въ течението на годината числото са увеличило съ 679 повремени издания. Само религиозни сж 700, противъ пиянството 130. На чужди езици — нѣмски 600, френски по-вече отъ 40. Евреитъ, китайцитъ и даже червенокожитъ плѣмена на Широка тѣй сжщо си иматъ своитъ вѣстници.

Египтянитъ не само че сж знаели желъзото, но и челика сж владели съ искусство. Г. Флиндеръ Петри, по полунаправенитъ, несполучили и отхвърлени твърди камъни доказва, че твърдитъ камъни, египтянитъ сж обработвали съ кржгли пили и тржбовидни свредела на остроото на които имало закрепенъ елмазъ, който до сега са мислѣше за изобрѣтение на най-новитъ времена.

Въ Буда-Пещъ, въ края на Януарий 86 г. билъ са ископалъ единъ артезиански кладенецъ 980 метра дълбокъ. Съ топлата вода, която достигала до 70 гр. по целзиуса, на тоя кладенецъ, снабдили общественитъ перачници, бани и нѣкои промишленни заведения. Градския съвѣтъ отпусналъ 800 хиляди франка на дружеството, което ископало кладенеца за по-нататъшнитъ работитъ по него. Сжщо такъвъ проектъ са бѣ предложилъ въ 1880 год. за снабдяване Парижъ съ естествено топла вода, но той тамъ са отхвърли като до сущъ утопически.

*Нъщо, за отгатванието на чуждитъ мисли.* Прочутъ нѣкой си отгатвачъ на чуждитъ мисли Стюардъ Кумберландъ, който сега, по настоявание на докторитъ са е отръкжлъ за винъги отъ вредния си за здравieto занаятъ, напечата въ английското списание „Nineteenth Century“ една статия, въ която разяснява тайната на своето ис-

кусство и расправя за наблюденията, които той направилъ въ време на пжтуванието си по цѣла Европа. По думитъ на Кумберленда, той още отъ дѣтинството си зелъ да са занимава съ отгатвания; отначало той са е ограничавалъ съ намѣрванието на нѣщо, скрито въ една стая, послѣ въ цѣлата кжща и най-сѣтне и вънъ отъ кжщи. Но той винъги е бивалъ убѣденъ, че неговия способъ на намиране нѣма въ себѣ си нищо свѣрхестественно и, че туй искусство никакъ неможе да са сравнява съ спиритическитъ явления. Теорията на Кумберленда е твърдъ проста и е основана на туй, че само извънрѣдно тънко развитото чувство на осязание, дава възможность, по най нищожното нервно вълнение, издадено навънъ чрезъ най-малкото, неуловимо потрѣпване, да са узнае мисълта на наблюдаемата личность. Най-любопитното въ статията на Кумберленда е опитванието му да тури въ единъ рѣдъ психологията на лицата, които е той наблюдавалъ. Прочутия отгатвачъ увѣржава, че наблюдавашитъ са лица неведнѣжъ сж са опитвали да го излъжатъ съ лъжливи движения. По неговото мнѣние, женитъ, негрскитъ музиканти и адвокатитъ най-много са мжчатъ да си скриватъ мислитъ, а математицитъ и офицеритъ лесно изваждатъ на яве това, което мислятъ. Казватъ, че знаменития отгатвачъ е можалъ да отгатне мислитъ на фелдмаршала Молтке, но „на графа Игнатѣва“ неможалъ.

## Народни пѣсни.

### Хороводни.

#### I.

Тръгналай Кера маре  
Съсъ братж си на гости маре,  
Вървѣли щу сж вървѣли маре  
Минали гора зелена маре  
Наели пѣли широко маре,  
Сръдъ пѣлиту дърво високу маре,  
Подъ дървоту студентъ кладенецъ маре,  
Седнали да си починатъ маре  
И малку хлѣбецъ да си яджтъ маре,  
Студена вода да пижтъ маре.  
Кера бире пируника маре,  
Пируника теменука маре  
И морувата лиляка маре.  
Керинъ братицъ Кери дума маре:

Сестрицелѣ бяла Кѣро маре!  
 Защо ти е пируника маре,  
 Пируника теменука маре  
 И морувата лиляка маре?  
 Ти си нѣмашъ първо либе маре,  
 Язъ си нѣмамъ любовничка маре;  
 Ай да сж двама залюбимъ маре!  
 Кѣра вѣкна гура екна маре:  
 Чувай Боже не стърпявай маре,  
 Чувай водо та исжхвай маре,  
 Чуйте щички унемейте маре,  
 Чувай лицивичко ѿ углушавай маре!  
 Дъ сж ѿ чулу и видилу маре,  
 Братъ и сестра да сж любятъ маре  
 Да сж любятъ, да сж вжмжтъ маре?!

### МЪСТНА ЛЪТОПИСЪ

На 26 декемврий 86 год. ходихъ на театра. Даде са „Иванку, убиецътъ на Асѣня“. Бъдния български театръ, блѣна българска сцена! Какъ са ти сили да излѣзне изъ пеленитъ си, какъ тукъ-таме проявява блѣзи на животъ, на самостоятелностъ и какъ всичко това, неразбрано, неоцѣнено, гасне при заискриванieto си, умира при ражданието си, отива са невидѣда и театра е пакъ въ пеленитъ си, театра е пакъ нищо!

И да видите свѣтъ! Букувално казано, отъ самата сцена до задната стѣна, стѣтенитъ рѣдове отъ столове бѣха пълни. И казватъ още: „а бе, кой ще ти отиде на представление!“ Страшна клевета върху нашето общество. Още: чувалъ съмъ неведнѣжъ да казватъ при избиранieto предметъ за представление; „ехъ, кой ти разбира тебъ, кое е хубаво и кое лошо: драматическа, мандатическа, сѣ едно!“ И туй е клевета. И занете ли защо? Отговора е кратъкъ,

Нито една неестественостъ на актьоритъ не остана неосмяна; нито една естествено представена сцена не мина безъ изобилни ржкоплѣскания, а по времена, даже и истѣпленни възклицания. А това сѣ пакъ значи нѣщо — то, сѣ пакъ показва, че нашия гражданинъ разбира отъ „хубаво“ и „нехубаво“, че той е приготвенъ да види, на сцената и нѣщо повелико отъ единствената наша драма „Иванку“.

Колко хубаво щѣше да бжде, ако нашитъ граждани дадѣха по 5 — 10 лѣва и по тоя началъ си основѣха единъ „Наро-

денъ театръ“ въ едно особено здание, нарочно за това направено!

Ако училищата учатъ дѣтцата на читмо и писмо, театра учи и стари и млади „да бждѣтъ *человѣци*“. Стигасме прѣскали паритъ на вѣтъра — време е да помислимъ и за възбуждающитъ *человѣка* искусства, а театра е тържеството на всички тия искусства.

На 11 Януарий т. г. въ града ни са даде нѣщо като литературна вечеринка (въ обявлението погрѣшно нарѣчена „представление“) отъ имѣто на пътятъ редакции, включително и нашата, въ честъ на 25-годишнината отъ смъртъта на Братия Миладинови. Дадохъ са нѣколко на-бързо приготвени сцени отъ послѣднитъ дни на живота на двамата братия; държа са една рѣчь, въ която са описаха въ кратце дѣлата имъ; декламира са „Братия Миладинови“ отъ Вазова, декламираха са и други стихотворения, пѣха са пѣсни, пѣнѣ са „Молитвата ми“ на Ботева — сѣ една рѣчь направи са всичко, което можеше да са направи въ срокъ отъ единъ денъ и половина.

Поговорва са за въздигане памятникъ за споменъ на празника: „25-годишнината“, сѣ портрета на Константина. За въздиганieto на тоя памятникъ, казватъ, общинското ни управление щѣло да съдѣйствува, щѣли да съдѣйствуватъ сжщо и македонцитъ въ градъ ни. Дохода (чистия) отъ представлението е опредѣленъ за сжщата цѣль.

Художественната страна на вечеринката бѣше слаба, по както казахме, краткостъта на времето въ което са ти пригответъ изпнява тия недостатѣци.

Ний ще са радваме до безконечностъ ако налято бждемъ честити да извѣстимъ почитаемитъ си читатели за освѣтиваннето на памятника.

Най важното нѣщо, което са констатира при празнуванieto на тоя денъ отъ редакциитъ е, че тѣ — редакциитъ — не обърнаха никакво внимание на политическитъ си убеждения и всички еднакво паниха здравица „за робитъ *всѣ*“, и за тѣ въ Македония, частно.

Дай-Боже по вече такъва съединяющи всичкитъ убѣждения въ едно, моменти — безъ тѣхъ нашата разединенностъ може да достигне бозна до-кадѣ. . . . може би, до плачевното състояние на едновременното издѣленне на области, на даже, и на градове...